

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KR. VÆRNFELT
AF DRONNINGLUND SOGNS
HISTORIE.

HJØRRING.
Expres-Trykkeriet (Oluf Jørgensen)
1938.

BONDEBY OG HERREGAARD.

(DRONNINGGAARD.)

Af KR. VÆRNFELT, VICEINSPEKTØR.

Det gamle Hundslund Sogn (nu Dronninglund), der maalte 19 km i Længden og 14 i Bredden, og hvis Areal var 19500 ha, var Jyllands største Sogn.

Fra gammel Tid var det delt i 5 Fjerdinger eller Distrikter: Ørsø. Dorf, Hjallerup, Bolle og Strandfjordingen.¹⁾

I dette vidtstrakte Sogn fandtes 1553 76 Gaarde, 50 Boel²⁾ og nogle Gadehuse, 1568³⁾ 93 Gaarde, 80 Boel og 33 Gadehuse. 1625 opgiver Præsten Gaardenes Antal til 80. I Markbogen 1683 opgives 170 større og mindre Gaarde, 82 Huse med Jord og 10 Huse uden Jord, og Sognets dyrkede Areal var nævnte Aar 3104 ha (5587 Td. Land). Indbyggerantallet var vel da 15—1600. 1801 var det 2456, 1906: 6695, 1937: o. 9000.

Hundslund Sogn hørte i Middelalderen og senere under Hundslund Kloster, et Nonnekloster af Benediktinerordenen. Klosteret, der skal være stiftet før

1) 1914 udskiltes Strandfjordingen m. m. som et selvstændigt Kirkesogn, som kaldtes Asaa-Melholt Sogn. Nogle Ejendomme i Ulsted Sogn kom hertil, ligeledes den østligste Del af Bolleskov.

2) Grænsen mellem Gaarde og Boel og mellem Boel og Gadehuse synes ret flydende.

3) Præsteindberetningen.

1268, ejede foruden Hundslund Sogn en Del Strøgods i de omliggende Sogne.

Ved Reformationen 1536 inddroges Klosters Gods under Kronen, der 1536—81 forlenede det til forskellige Stormænd.

Den $\frac{6}{8}$ 1581¹⁾ afhændede Kong Frederik II ved et Mageskifte Hundslund Gods til Hans Johansen Lindenov, der 1596 efterfulgtes af Sønnen Hans Johansen Lindenov d. yngre, efter hvis Død Sønnen Jacob Johansen Lindenov 1642 blev Ejer.

Jacob døde 1672, og Arvingerne afhændede Godset til Kansler Peder Reedtz, hvis Enke Anna Ramel 1690 solgte det til Christian V.s Dronning Charlotte Amalie, der omdøbte Hundslund til Dronninglund og Skovsgaard til Dronninggaard.

Frederik IV arvede 1714 Godset efter sin Moder, men afhændede det 1716 til sin ugifte Søster Prinsesse Hedevig Sofie, som var Ejer 1716—30.

Hun købte 1716 Hals Sogn af Kongen og lagde det under Dronninglund.

Prinsessen solgte 1730 Godset til sin Ven Kammerherre Carl Adolph von Plessen, der 1735 afhændede det til den bekendte Købmand Jacob Severin († 1753).

Severin, der i nogle Aar havde Handelsmonopol paa Grønland, var en meget virksom Mand. Han anlagde Skibsværft og Bro ved Hals Sønderskov. Paa Stedet laa et lille Hus, som hed Bløden, og nu byggede Severin Gaarden Grønlandslykke tæt N. Ø. for Bløden. Husets Navn gik o. 1800 over paa Gaarden. Det var Severin, som sendte »skikkelige Bønderkarle« fra Hals og Dronninglund Sogne op til Grønland, hvor de ved Giftermaal med Grønlænderkvinder skulde skabe en ny og bedre Race.

1) Kronens Skøder.

Han mente, at dette var bedre end at overlade Raceblandingen til »de liderlige Holmens Matroser, som før opsendtes til Grønlændernes Forargelse«.¹⁾

Hvorvidt han i nævneværdig Grad opnaaede at raceforbedre Grønlænderne vides ikke.

En af Jacob Severins Svigersønner var Forvalter Chr. Fred. Rosen paa Dronninglund, Rosenbys Skaaber, en anden var Sejer Christensen Koch, der 1777²⁾ bosatte sig paa Hov Gaard i Hals Sogn. Kort efter Severins Død kom Grev A. G. Moltke (Bregentved) i Besiddelse af Godset, der 1772 gik i Arv til hans Søn Grev C. H. Moltke.

C. H. Moltke solgte 1775 Hals Sogn til Kammerraad Duus og 1776 Dronninglund til den bekendte Brigader William Halling, hvis Bedrifter stadig er i frisk Minde paa Egnen.

Brigaderens Enke solgte 1806 Godset til et Interessentskab, som straks begyndte at sælge Bøndergodset fra.

Af senere Ejere kan nævnes A. Formann 1835—44, Indenrigsminister C. V. R. Skeel 1844—84, Grev W. Schimmelmann 1897—1916 og Konsul N. K. Strøberg 1916—22.

— — —

Sydligst i Dronninglund Sogn ligger Landsbyen Bolle (1442: Bolling), med hvilken vi i det følgende vil beskæftige os; den danner sammen med Nabo- byen Try og nogle Enstedgaarde Bolle Fjerding.

De ældste Bolle Folk, vi kender, er dem, der nævnes i Hans Lindenovs Skøde af 1581.

I Skødet berettes, at Bolle har 18 Gaarde;³⁾ men

¹⁾ J. Severins Brev til Kongen.

²⁾ Dronninglund og Hals Birks Skøde og Pantebog.

³⁾ I »Vendsyssel Folk og Land« I og II beretter L. Th. Fogtmann om Dronninggaards Oprettelse og mener, at Gaarden

dette skal forstaas saaledes, at man til de 18 Gaarde skal regne Ulvgraven, Bollehede, Klemen, Rævbæk og de andre Øst og Syd for Byen liggende Beboelser.

Selve Bolle By havde 1581 kun 11 Gaarde og 9 Huse.

Fra Dronninggaards Oprettelse o. 1650 og til vore Dage er det meget let at identificere de forskellige Ejendomme; men fra 1650 og tilbage til 1581 kan det ikke i alle Tilfælde lade sig gøre, da Landgilden i dette Tidsrum er noget ændret.

Bolle 1581:¹⁾

Skovsgaard, 1 Gaard, Clemen Nielsen, skylder: 4 Tdr. Byg, 1 Td. 3 Skpr. Rug, 1 Skovsvin, 4 $\frac{1}{2}$ Td. Havre Gæsteri.

Suolholt, 1 Gd., Søren Mikkelsen: 1 Løb Smør, 2 Tdr. Byg, 1 Svin, 3 Tdr. Havre Gri.

Pindkrog, Knud Mogensen: $\frac{1}{2}$ Løb Smør, 1 Skovsvin, 1 $\frac{1}{2}$ Td. H. Gri.

Udi Bolle 18 Gaarde:

1. Rasmus Ibsen: 1 Løb Smør og $\frac{1}{2}$ Pd., 1 Brændsvin, 3 Tdr. H. Gæsteri.

2. Rasmus Nielsen: 1 Løb Smør, 1 Brændsvin, 4 Tdr. H. Gri.

3. Las Simonsen: $\frac{1}{2}$ Løb Smør, 2 Tdr. Byg, 1 Br. Svin, 3 Tdr. Havre Gri.

4. Peder Snedker: $\frac{1}{2}$ Løb Smør, 1 Br. Svin, 1 $\frac{1}{2}$ Td. H. Gri.

5. Marcus Lauridsen og Jens Pedersen: 1 Løb Smør, 1 Sk. Svin, 3 Tdr. H. Gri.

6. Christen Smed: $\frac{1}{2}$ Løb Smør, 2 Tdr. Byg, 1 Br. Svin, 3 Tdr. H. Gri. (Bollehede?)

er samlet af »Skovgaard, der bestod af 3 Bøndergaarde, item af 18 Bøndergaarde i Bolle By« — samt af Præstegaarden Sønderled. Fogtmand har sin Oplysning fra et Brev i Dronninglund Godsarkiv, skrevet den $\frac{2}{2}$ 1772 af Provst Broder Brorson i Dronninglund til Grev Moltke. Provstens Oplysninger om Dronninggaards Oprettelse er dog kun delvis rigtige.

1) Kronens Skøder.

7. Christen Bendsen: $\frac{1}{2}$ Løb Smør, 2 Tdr. Byg, 1 Br. Svin, 3 Tdr. H. Gri.

8. Las Pedersen og Søren Nielsen: 1 Td. 4 Skpr. Rug, 4 Tdr. Byg, 1 Br. Svin, $4\frac{1}{2}$ Td. H. Gri. (Ulvgraven?)

9. Jens Lauridsen: 1 Løb Smør og 14 Marker,¹⁾ 1 Br. Svin, 3 Tdr. H. Gri. (Nu Matr. 6.)

10. Povl Pedersen: $\frac{1}{2}$ Løb Smør, 1 Br. Svin, $1\frac{1}{2}$ Td. H. Gri. (Matr. 10, Nygaard.)

11. Niels Pallesen: $\frac{1}{2}$ Løb Smør, 2 Tdr. Byg, 1 Br. Svin, 3 Tdr. H. Gri. (Nedlagt o. 1750.)

12. Jens Nielsen: 2 Tdr. Byg, 1 Br. Svin, $1\frac{1}{2}$ Td. H. Gri. (Nedlagt o. 1780.)

13. Povl Madsen: 6 Tdr. Byg, 1 Sk. Svin, $4\frac{1}{2}$ Td. H. Gri. (Nu Koldsgaard.)

14. Christen Povlsen: 6 Tdr. Byg, 1 Sk. Svin, $4\frac{1}{2}$ Td. H. Gri. (Nu Jørgensgaard.)

15. Peder Remsnider: 2 Tdr. Byg, 1 Br. Svin, $1\frac{1}{2}$ Td. H. Gri. (Søren Simonsens Gaard.)

16. Simon Smed: 1 Td. 4 Skpr. Rug, 4 Tdr. Byg, 1 Sk. Svin, $4\frac{1}{2}$ Td. H. Gri. (Nu Vestergaard.)

17. Mads Pedersen: 2 Tdr. Byg, 1 Sk. Svin, $1\frac{1}{2}$ Td. H. Gri. (Bjerringen.)

18. Jens Kold: 1 Løb Smør, $\frac{1}{2}$ Td. 2 Skp. Byg, 1 Br. Svin, 3 Tdr. H. Gri. (Nu Gaard Matr. 5.)

1 Boel sammesteds, Boel Christensdatter (Klemen): 1 Td. Byg.

1 Gadehus ibidem, Mads Brøger (Stensborg): 1 Skill. Grot.

Och holdes der aarlig af al Byen 3 Staldøxne.

Kild toft, Oluf Pedersen: 4 Tdr. Byg, 1 Sk. Svin, 3 Tdr. H. Gri. (Kjeldbak.)

Nygaard er 3 Gaarde: Paa den 1. og 2. Thomas Madsen, Oluf Jensen og Jep Andersen, hver: 2 Tdr. Byg, 1 Sk. Svin, $1\frac{1}{2}$ Td. H. Gri., og den 3.: Jens Marqvordsen: 4 Tdr. Byg, 1 Svin, 3 Tdr. H. Gri.

I Bolle 9 Gadehuse: 1. Mads Christensen, 2. Mads Brøger, 3. Niels Mikkelsen, 4. Jens Christensen, 5. Gunder Hansen, 6. Melkior Nielsen, 7. Las Gundersen, 8. Morten Kold, 9. Peder Skrædder, giver hver 1 Skill. Grot.

O. 1652–53 oprettede Jacob Lindenov Ladegaar-

¹⁾ 1 Mark Smør = o. 300 gr.

den Skovsgaard — men ikke, se Noten foran, af 22 Gaarde. Skovsgaard kaldes ogsaa en »Græsgaard«.

Den ny Herregaard ansattes ved Oprettelsen til 25 og 1662 til 30 Tdr. Hartkorn; men denne Ansættelse er i Forhold til Jorderne og til Bolle Bønders Hartkorn og Arealer alt for lav, og 1688 ansattes Gaarden til 55½ Td. Hartkorn.

I Matriklen Nr. 1662 er nogle af Bolles Enstedgaarde, nemlig Pinekrogen, de 3 Nygaarde og Præstegaarden Sønderled forsvundne, idet de er opslugte af den ny Herregaard — og ved en Del af Bolle Gaarde bemærkes, at Fæsterens Landgilde er nedsat, fordi han har afgivet Jord til Skovsgaard, f. Eks.: Oluf Thøgersen, ½ Gaard (Vestergaard). Kan saa: 3½ Td. Rug, 2 Tdr. Byg, 3 Tdr. Havre, Høavl 10 Læs. Skylder: 4 Tdr. 1½ Skp. Byg, ½ Okse at stalde. Hartkorn: 4-5-0-0.

Fra denne halve Gaard er Skovsgaard underlagt den første (d. e. bedste) Part af hans Ager og Eng, hvorfor af Husbonden efterladt (kvittet): 16 Skpr. Rug, 4½ Td. Havre, 1 Svin, 2 Gæs, 4 Høns.

Den tilbageværende Landgilde er til 4-5-0-0 Tdr. Hk., og den kvitterede Landgilde skulde saa være til 4-3-1-1,¹⁾ hvilket vil sige, at Oluf Thøgersen afleverede ⁴⁰/₁₀₀ af sit Areal og Hartkorn.

Men — nu er der det at sige, at Skovsgaards Hartkorn er sat alt for lavt i Forhold til Bøndernes, og disse klager da ogsaa over, at de er »forskyldte«, d. v. s. for højt ansat.

Ved Matriklen 1688 sættes Skovsgaards 30 Tdr.

1) Efter Arent Berntsens Hartkornsberegning svarer 1 Td. Rug eller Byg i Landgilde til 1 Td. Hk., 1 Td. Havre til 0-4-0-0, 1 Okse at stalde til 1-0-0-0, 1 Nød at stalde til 0-4-0-0, 1 Svin til 0-4-0-0, 1 Gaas til 0-0-2-2, 1 Høne til 0-0-1-1 og 1 Pd. Smør til 0-5-1-1.

Hk. op til 55-4-3-1, medens Bøndernes 35 Td. Hk. nedsattes til 26, og der er hermed skaffet nogenlunde Balance i Regnskabet.

I Markbogen 1683 angives, hvor store Arealer under Plov, hver Ejendom har, og da der fra 1662 til 1683 vel ikke er sket nævneværdig Forskydning i det dyrkede Areal, kan vi ved at sammenligne Forholdet mellem det Hartkorn, Bønderne i Bolle beholdt og det de maatte afgive, med Arealberegningerne af 1683 tilnærmelsesvis regne ud, hvor mange Tønder Land Agerjord hver af Bollegaardene i 1653 maatte aflevere til Herregaardens Oprettelse.

Selvfølgelig maa vi tage Hartkornsændringerne i 1688 i Betragtning.

At Resultatet kun bliver tilnærmelsesvis siger sig selv, fordi Jorder, der ligger ved Siden af hinanden, kan være af ulige Beskaffenhed.

Facit vil blive, at Bolle Bymænd maatte afgive 130—135 Tønder Land Agerjord norden for Byen, hvilket vil sige, at Skellet mellem Bolle Bys Jorder og Enstedgaardene Sønderled, Nygaarde og Skovsgaard var den Lavning og Bæk, som lidt Nord for Gaarden Godthaab løber gennem Dronninggaards Mark i Retning Nordvest-Sydøst, og dette kan synes meget sandsynligt.

I nedenstaaende Beregning benyttes Arealerne fra Markbogen sammen med Hartkornet fra den gamle Matrikel (1688).

Den ny Herregaard bestod af følgende:

I. Af Bolle Bys Hartkorn og Jorder.

1. Af Chr. Jensens Gaard (Matr. 5): $\frac{6}{11} = c. 4$ Tdr. Hk. = c. 17 Tdr. Land.

2. Af Thøger Snedkers Gaard (Matr. 8): $\frac{2}{3} = c. 2$ Tdr. Hk. = c. 9 Tdr. Land.

3. Af Søren Nielsens Gaard (nedlagt o. 1750): $\frac{9}{11} = c. 4$ Tdr. Hk. = c. 12 Tdr. Land.

4. Af Jens Kolds Gaard (Matr. 7): ca. $\frac{1}{2}$ = godt 4 Tdr. Hk. = c. 18–19 Tdr. Land.

5. Af Lars Jensens Gaard (Matr. 3): godt $\frac{3}{5}$ = godt 6 Tdr. Hk = ca. 28–30 Tdr. Land.

6. Af Oluf Thøgersens Gaard (Matr. 2): godt $\frac{2}{3}$ = ca. 9–10 Td. Hk. = ca. 38–40 Tdr. Land.

7. Af Kræn Kræmmers Gaard (Matr. 10): næsten det hele = 1 Td. Hk. = 7–8 Tdr. Land.

Ialt for de 7 Gaarde ca. 30 Tdr. Hk. = o. 135 Tdr. Ld.

4 af Gaardmændene slap fri for at afgive Jord, og Byens samlede Hartkorn var derefter 27,83 Td. og Arealet 107,8 Tdr. Land (under Plov).

Endvidere lagdes under Gaarden:

II. Skovsgaard, en stor Bondegaard, vel paa 8-9 Tdr. Hartkorn. Den laa, hvor nu Dronninggaard ligger, og dens Jorder, der var nogle af de bedste i Fjordingen, laa sønden og vesten om Gaarden.

III. Pinekrogen, en lille mager Gaard paa 1–2 Tdr. Hk. Den laa paa østre Side af Smedebækken, og det er sagtens paa Grund af Jordernes Slethed, den havde faaet sit Navn.

IV. Nygaardene, 3 Gaarde, hvoraf de 2 dannede en Dobbeltgaard.

Denne Dobbeltgaard (1650: Søren Poulsen og Oluf Christensen) var paa 6–7 Tdr. Hk., og den tredje Gaard (1650: Peder Jensen) var noget mindre, vel paa 4–5 Tdr. Hk.

Disse Gaarde laa mellem Skovsgaard og Sønderled, vist norden og vesten for Gaarden Godthaab.

V. Sønderled, som ogsaa regnedes til Nygaardene og tillige med disse nylig var »opbrudt af Heden«.¹⁾ Her boede Hundslund Sognepræst.

¹⁾ Præsteindberetningen 1553.

I den katolske Tid havde Præsten ingen Embedsbolig, men boede paa Klosteret.

Da saa dette ved Reformationen blev kongeligt Len, kom Præsten i Knibe, thi man glemte at anvise ham en standsmæssig Bolig.

I Præsteindberetningen 1553 klager Præsten over, at han ingen Præstegaard har, men han har selv opbrudt saa meget af Heden, at han kan saa 3 Tdr. Korn derudi og avle 7 Læs Hø.

Kong Christian III.s Klemmebrev af 1555 bestemte, at der skulde anvises Sognepræsten en passende Gaard; men dette er ikke bleven efterkommet, thi det berettes, at den anden lutherske Præst, Hr. Gabriel, døde i Nygaard (Sønderled).¹⁾

I Præsteindberetningen 1571 fortæller den 4de lutherske Præst, Hr. Mads Jepsen, at han haver et Sogn og en Præstegaard, hvortil kan saas 6 Tdr. Rug, 6 Tdr. Byg, 6 Tdr. Havre samt avles 20 Læs Hø. Men Hr. Mads er aldeles ikke tilfreds med sin Præstegaard, thi han skriver, at den ikke er saa god, at han kan føde sig paa den.

Denne Præstegaard er Sønderled, men den er sikkert identisk med den Gaard, som de første Præster opbrød af Heden, og hvor Hr. Gabriel døde.

De skiftende Lensmænd paa Hundslund, som havde Godset i Pantelen af Kongen, har næppe været særlig interesserede i at overlade Præsten en af Sognets gode Gaarde.

Kongens Klemmebrev er altsaa ikke bleven efterkommet; men det er troligt, at en af Lensmændene har overladt Præsten noget Agerjord og vel ogsaa den Eng, der kunde bære 20 Læs Hø. Denne Eng er sagtens identisk med den nordligste af Dronninggaards Enge Vest for Fladkjær, thi paa Udskift-

¹⁾ »Vends. Folk og Land« I, S. 20.

ningskortet kaldes den Præsteengen.¹⁾ Sønderled var vel paa 6—7 Tdr. Hk.

Provst Brorson i Lunderager²⁾ fortæller 1772 i en Ansøgning til Grev Moltke, at Jacob Lindenov ønskede at faa Sønderled, og da Præsteembedet blev ledigt (1644) kaldede han den ny Præst paa de Vilkaar, at han skulde overlade Præstegaarden til Herremanden og modtage en anden Gaard i Stedet. Den ny Præstegaard hed L u n d e r a g e r.

1581 var der 3 Gaarde i Lunderager, hver paa 4—4½ Td. Hk., og det var den ene af dem Præsten fik anvist, men da denne Gaard var langt ringere end Sønderled, overlod Jacob Lindenov ham noget Jord fra Klosteret. Herom beretter Matriklen af 1662:

Præstegaarden, som kaldes L u n d e r A g g e r: Kan saa: 8 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, Høavl 30 Læs. Derhos en liden Abildhaffue og en Hommelhaffue. Er ellers dertil ingen Herlighed.

Præsten er derhos af Hosbonden bevilget et Støcke, Jord foruden Afgift, hvorudi kan saas: 4 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 20 Tdr. Havre. Hartkorn 5-2-2-2.

1688 ansattes Præstegaardens Hartkorn til 10-1-2-1 og dens samlede Areal var 228 Tdr. Land.

I et Værelse paa Gaarden var Aarstallet 1652,³⁾ vel Opførelsesaaret, indhugget. Det vil atter sige, at Dronninggaard er oprettet 1652—53, hvilket stemmer med Markbogens Opgivelse 1683 som siger, at denne Begivenhed fandt Sted »for ongefehr 30 Aar siden«.

Ialt fra Skovsgaard, Pinekrogen, Nygaarde og Sønderled o. 25½ Td. Hk., og da Skovsgaards Areal under Plov i 1683 var 283 Tdr., hvoraf de 135 er taget fra Bolle By, maa Resten, ca. 148 Tdr., være fra de 6 Enstedgaarde.

¹⁾ Se Stednavnekortet Nr. 48.

²⁾ »Vends. F. og Ld.« I, S. 21.

³⁾ »Vends. Aarb.« 1937, S. 46.

Det kan synes, som om de 55 $\frac{1}{2}$ Td. Hk. middelgod og daarlig Jord er for meget til 283 Td. Land under Plov; men desforuden inddroges et mere end dobbelt saa stort Areal i Hede, Skov, Eng og Kær, ialt ca. 1000 Tdr. Land.

Ifølge ovenstaaende Udregning synes Bolle Jorder at have været bedre end Jorderne fra Enstedgaardene.

Det er rigtigt, thi Sønderleds og Nygaardens Jord var ikke særlig god (se Markbogen) og Pinekrogsjorden var elendig, kun Skovsgaards Jorder var gode. Dette kan ogsaa ses af Takseringstallene paa Udskiftningskortene af 1801.

Her sættes Pinekrogen til Takst 3 og 4 og en enkelt Mark til 7, medens Skovsgaards Mark staar til 14—16, Nygaarde til 6—12, Sønderled til 6—10 og de fra Bolle tagne Arealer til 13—14, medens Bolle By-mark langs Dronninggaards Skel staar til Takst 14—17.

Om den nye Gaard fortæller Matrikel 1662:

»Til forskrevne Hundslund Kloster ligger straks derfor (tæt derved) en Ladegaard, kaldes Skovsgaard, hvilken af Bøndergods er funderet, som med tilliggende Ager og Eng er takseret for Hartkorn 30 Tdr. (før 25-1-1-1).

Kan saa 28 Tdr. Rug, 14 Tdr. Byg, 20 Tdr. Havre, Høavl 30 Læs.

Paa forskrevne Ladegaard findes et Fæhus af Grundmur. Laden og det andet Fæhus er muret mellem Stænger (Bindingsværk).

Der er ingen Fiskeri, men god Græsgang.

Matr. 1664 siger: »En liden Sædegaard, som af Bøndergodset er optaget, takseret for 30 Tdr. Hk. Skov til 3000 Svins Olden«.

Markbøgerne fortæller, at Skovsgaard har 283 Tdr. Land under Plov, fordelt paa 486 Agre, hvoraf 359 ligger vesten for Bækken.

Agrene vesten Bækken vender Øst—Vest og er maalt fra sønder Ende af vester Side (d. v. s. de første Fald er Præstegaardsjorderne).

1—13 Ager: Middelmaadig Rugjord af graa Sand, noget Muld og rød Grus.

14—22 Ager: (Qui Haugen, løber S. N.) Ringe Havrejord af sur, kold og tør Jord, bruges 2 Aar, hviler 4.

23—40 Ager: M. m. Rug Jord af graa Sand og koldagtig Muld.

41—45 Ager: R. Bygjord af koldagtig Jord med Muld og Sand.

46—63 Ager: M. m. Bygjord af Sand og Muld paa rød Grund.

64—91 Ager: God Bygjord af Sand, Grus og Muld.

92—103 Ager: God Bygjord af Sand, Grus og Muld.

104—125 Ager: God Rugjord af Sand, Grus og Muld.

126—127 Ager: M. m. Rugjord af Sand og noget Muld paa sid Grund (herunder Veje).

168—259 Ager: M. m. Rugjord af graa Sand med Muld paa rød Grund. (Heri et Stykke, 3000 □-Al., med Lergrave og smaa Buske.)

260—302 Ager: M. m. Rugjord af graa Sand med Muld paa rød Grund.

303—340 Ager: M. m. Rugjord af graa Sand med Muld paa rød Grund.

341—353 Ager: M. m. Havrejord af graa Sand paa rød Grund, sid og kold.

Alle forskrevne Agre, undtagen Qui Haugen (☉: Kviehaven, jfr. Kalvehaven), som er 9 gamle Baarer, bruges efter Gødning: 1 Kærv Byg, 3 Kærv Rug og 2 Kærv Havre, hviler 6 Aar.

Pine Krogen østen Gaarden bruges ej andet end til Havre. Indeholder 127 Agre, en Del Ø.-V., en Del S.-N., maalt fra Vest ved sønder Ende.

1—17 Ager: Ringe Havrejord af hvidagtig Sand med rød Grus.

18—49 Ager: Ringe Havrejord af hvidagtig Sand med rød Grus.

50—127 Ager: Ringe Havrejord af graalig Sand med rød Grus.

Forskrevne Agre, som kaldes Pine Krogen, brug 2 Aar, hviler 4, gødes intet. Norden Gaarden nødtørftig Kaaljord, saavel som til Køkkenurter. Engbond i Præsteengen, Bollekjær, Troldengen og Marken til sammen 412 Læs Hø.

Den nordligste Drift til 66 Høveder, Hestehaven til 120 Høveder.

Ildebjergning af Split- og Knub-Tørv, Gjerdsel af Underskoven til Gjerdernes Fornødenhed.

Ialt Agerjord, som hviler 6 Aar, bruges 6.

God Bygjord	41	Tdr.	Land	under	Plov.
Middel »	13	—	—	—	—
Ringe »	1	—	—	—	—
God Rugjord	30	—	—	—	—
Middel »	114	—	—	—	—
Middel Havrejord	11	—	—	—	—
Ringe —	28	—	—	—	—

Ialt 238 Tdr. Land under Plov.

Pinekrogen	45	—	—	—	—
------------	----	---	---	---	---

Ialt 283 Tdr. Land under Plov.

Gaardens Mark (vesten Bækken) er 373 Agre, somme Agre er store, somme smaa, og ligger inden et Lucke og Hefd og regnes for 12 Aars Gjøder, hviler 6, bruges 6.

Herforuden findes østen Bækken en Mark, kaldes Pine Krogen, en skarp Jord, der maa bruges til Havre for dens Ukvemheds Skyld. Der er 127 Agre Jord, meste Parten smaa Blokker, og ellers synes vel at findes noget, som i gammel Tid har været i Brug, som nu ikke er tjenlig at bruges.

Enge til forskrevne Skovsgaard:

1. En Eng, Bollekjær kaldet, meget vanskeligt at bjerge, og blev somme Tider udi vaade Aar af Aaen (Geraa) en stor Del (af Høet) bort skyllet.

2. En anden Eng, Troldkjær kaldet.

3. Præste Engen.

Ellers er ingen Enge, uden hvis Engbond, som kan findes i Marken imellem Ager Jorden og ved Bækken, som er mesten Del et ringe Hø med kold Kvæg Foder.

Driften bestaar udi Engbond den største Parten, hvor Kvæget sig intet kan forbedre, men ogsaa Græssets Natur er meget geneget til Sygdom.

Heste Hafuen er skarp Græsning udi lyngstukken Jord og Morads med Mark Grund.

Kaal Haugen er en siid og vaad Plads.

Dette efter Ladefogedens og tvende af de ældste saaledes her ved Stedet bekjender jeg.

Hundslund Closter, den 3. August 1683.

Peder Nielsen (Forpagter?) Egen Haand.

1684 beboedes Skovsgaard af Forpagteren Niels Svendsen (Ryberg) og hans Kone Margrethe Christensdatter (Mule), deres Sønner Sigurd, Svend og Peder samt 3 Karle og 2 Piger.

Gaardens Besætning var:¹⁾ 10 Heste og Hopper, 50 Øksne over 4 Aar, 30 ditto, yngre, 11 Køer, 9 Føl (Plage og Føl), 18 Ungnød og Kalve, 20 Væddere og Faar samt 18 Svin.

En Beskrivelsesforretning²⁾ af 1753 fortæller, at Skovsgaard, som nu hedder Dronninggaard, har et Hartkorn af 55-4-3-1, hvortil kommer 2 Skpr. fra et nedlagt Sted, Lille Stokholm.³⁾ Der fortæller, at Sædemarken er $\frac{1}{4}$ Mil lang og noget over $\frac{1}{8}$ Mil bred.

Den er inddelt til 9 Aars Gødning, saaledes at den bruges i 6 Aar. hviler i 3. Sædskiftet er som i

¹⁾ Aastrup, Børglum og Sejlstrup Amters Kop- og Kvægskat 1684.

²⁾ I Viborg Landsarkiv.

³⁾ 1688 bestod Stokholm af: 1 Gd. Stokholm, Birkefoged Hans Pedersen, Hk. 2-1-3-0, og Lille Stokholm, der var 2 Smaasteder, Niels Christensen, Hk. 1-3-1-2, og Lars Nielsen, Hk. 0-2-0-0. Lars Nielsens Hus lagdes kort efter 1700 under Skovsgaard.

Markbogen. Jorden er mest leret, noget sandet og noget smuldet. Til Forgræsning haves Dronninggaards Fædrift $\frac{1}{2}$ Fjerdingsvej østen Gaarden. Den er mest Hede, og der kan græsses 130 Fæhøveder:

I Sædemarkens Drift, Pinekrogen kaldet, kan græsses 40 Stkr. Fæhøveder. I Dronninggaards Hestehave,¹⁾ straks norden til Gaarden, kan græsses 1 Snes Bæster samt 20 Fæhøveder.

Paa Baarerne, som ligger til Høavling, kan holdes 12 Stkr. Køer og 10—12 Bæster; men naar Høet er taget af Engene og Kornet er høstet, kan der paa Eftergræsning græsses 350—400 Høveder. Om Vinteren kan staldes 130 Stude og fodres 90 andre Fæhøveder, 40 Bæster og 100 Faar.

I Dronninggaards Mark, Præsteengen, Troldkjær og Bollekjær kan avles 7—800 og i særlig gode Aar 1000 Læs Hø.

Angaaende Gaardens Bygninger bestod de 1753 af 4 store Længer samt en Hølade paa 10 Gulve, som laa norden til Gaarden.

Den vestre Længe, som var af Grundmur (se Matr. 1662), var 125 Alen lang og indeholdt foruden nogle Værelser Baase til 130 Stude. Stuehuset i Syd, Kornladen i Nord og Fæhuset i Øst var af Bindingsværk. Haven er liden og alene til Kaal- og Køkkenurter for Forpagteren.

Gaarden var Ladegaard under Dronninglund indtil 1809, og den var som Regel bortforpagtet.

Ved 1753 gav Hans Hjersing 900 Rdlr. i aarlig Forpagtningsafgift, og 1769 var Afgiften steget til 1900 Rdlr.

1769 fortæller Hans de Hofmann (Danske Atlas V),

¹⁾ Om denne hedder det 1770: »Dronninggaards Hestehave er større end Dronninglunds og bør fredes, saa som der staaer de bedste Bøge i Jylland«. (Vends. Folk og Land II.)

at Forpagteren holder dels Hollænderi (Mejeri) og dels Stude til Besætning.

Til Dronninggaards Gods regnedes 1773: Solholt, Ulvgraven, Rørholt, Bollehede, Slottet, Klemen, Kjeldbak, Langbak, Svinehaven, 9 Gaarde i Bolle, 13 Gaarde i Try, de 3 Hedegaarde, Store Kjærsgaard (3 Gaarde), Lille Kjærsgaard (Diget), 11 Gaarde i Hjallerup, 17 Gaarde og 3 Boelssteder i Gjeraa, 3 Gaarde i Øster Melholt, Rævbak, Fjeldgaard, Krogen, Kniren, 3 Melholtsgaarde og et Sted i V. Melholt samt en Snes Huse.

Hoverireglementet af 1773 beretter, at 106 Bønder gjorde Hoveri til Dronninggaard, og Hoverigodset bestod af $40\frac{1}{2}$ hele Gaarde.

Af hver 6 Tdr. Hk. ydedes en Helgaards Hoveri, der saa saaledes ud:

	Spand- dage	Gang- dage
1. Til Kornets Rensning og Opførelse	$1\frac{1}{2}$	19
2. Til Skovning	10	12
3. Til Tørv, Ris og Lyng at bjerge og det at hjemføre	$2\frac{1}{2}$	3
4. Til Humle Avl	1	4
5. Til Kornstakke at indkøre og Halmen igen at udføre	$1\frac{1}{2}$	3
6. Til Haandlanger ved Ladegaardens Huses Reparation	0	6
7. Til Vand Steders Rensning	3	6
8. Til fede Varers Bortførelse	$2\frac{2}{3}$	
9. Til Flytning	2	
	24	53

Hver 3 Tønder Hk. skulde udrede en Plov og hver Plov skulde aarlig pløje (og harve) Sædeland til 1 Td. 2 Skp. Rug, 4 Skpr. Byg og 2 Tdr. 4 Skpr. Havre.

Af de 9 Bønder i Bolle svarede de 6 store Gaarde hver $\frac{1}{2}$ Gaards Hoveri, medens de 3 smaa svarede $\frac{1}{3}$ Gaard.

Godsets 18 Husmænd ydede hver 1 Ugedags Arbejde paa Gaarden.

Desuden havde Gaardmændene Pligt til Ægtkørsel, men skulde ikke køre mere end 4 Mil fra Gaarden og ikke længere end til Sundby paa denne Side Fjorden med Gaardens Korn.

Til sit private Brug havde Forpagteren Ret til 24 Kørerejser, 12 paa 4 og 12 paa 5 Mil, dog at Bonden dermed ikke 2 Dage opholdes, og Læssene maatte højst være paa 3 Tdr. Rug (Byg) eller 4 Tdr. Havre. Ligeledes kunde Forpagteren kræve Drivere, naar hans Stude skulde sælges, og endvidere skulde Bønderne føre hans Flyttegods, naar han ankom eller fraflyttede Gaarden, dog ikke længere end 4 Mil.

Disse Ægtkørsler maatte ikke paalægges Fæsterne i deres Sæde- eller Høsttid, ej heller i slemt eller ondt Føre.

Bønderne skulde ogsaa forrette Gaardens Møgning.

Naar de kom til Hove skulde Forpagteren anvise dem Græsning til deres Bæster tæt ved Arbejdsstedet.

1809¹⁾ købte Prokurator Michael Bang Dronninggaard af Dronninglunds Ejere, og 1821 kom den ved Tvangsauktion i Statens Eje.

Staten afhændede 1847 Gaarden til Godsejer C. J. von Arenstorff til Ringkloster, efter hvis Død hans Brodersøn Kammerjunker C. J. v. Arenstorff blev Ejer. Kammerjunkeren oprettede 1876 Afbyggergaarden Civagaard, der blev bygget øster ude paa Fædriften. Dens mærkelige Navn er dannet af C. J. von Arenstorffs Forbogstaver.

¹⁾ Landstingets Skøde- og Pantebog.

1890 solgte Højesteretsadvokat N e l l e m a n n begge Gaarde til Chr. Teisen, der i 1911 solgte Civagaard fra og i 1914 for 445,000 Kr. afhændede Dronninggaard til et Konsortium, der paabegyndte dens Udstykning. Ved denne Lejlighed købte flere af Mændene i Bolle Parceller, saa at i alt Fald en Del af de Jorder, som Jacob Lindenov i 1653 fratog Bolleboerne nu atter er kommen tilbage til Byen.¹⁾

1916 købte tidligere Købmand i Sibirien Chr. A. Nielsen Dronninggaard. 1937 solgte Harald Vanggaard den til ny Udstykning, og nu har den forhenværende Herregaard kun et Areal af ca. 65 Tønder Land, Bygningerne er nedrevet, og der er oprettet 9 Statshuse, saa der nu findes 30 Ejendomme foruden Civagaard og Hovedparcellen paa det gamle Gaard-Område.²⁾

Civagaard købtes 1911 af A. C. Sørensen fra Larsgaard for 195,000 Kr., og han solgte i 1915 Gaarden til et Konsortium, der frasolgte nogle Parceller.

1916 købte Ejendomshandler J. Buksted Gaarden for 165,000 Kr. Senere Ejere E. Jensen og Gregers Thomsen — nu Knud Fog. Civagaards Hk. er nu 15-5-1-10, Areal o. 340 Tdr. Land.

Interessant er det at høre de gamle Sagn, som i Folkemunde knytter sig til Dronninggaards Oprettelse.

-
- 1) Chr. Møller i Bolle Vestergaard, Jens Rasmussen og Thorvald Pedersen i Bolle samt Ejerne af Rævbak, Slottet, Mejsiggaard, Mejsig Mølle og Vestergaard i Bolleskov har alle købt Parceller af Dronninggaard eller Civagaard.
 - 2) Dronninggaard har Matr. Nr. 31 af Dronninglund Ejerlav. Under Gaarden hørte tillige Matr. Nr. 5 og 20, et Par Ejendomme, der rimeligvis er lagt til Gaarden efter Udskiftningen. Nr. 5 kaldtes Abbelholt og Nr. 20 Sundkjærs Mark (se Stednavnekortets Nr. 97 og 98).

Ejeren af Dronninglund vilde have lagt Jord til Skovsgaard, for at den kunde blive en Sædegaard. Han bestemte, at han vilde have saa megen Jord til Gaarden, som en Rytter kunde omride, medens Præsten var paa Prædikestolen.

Rytteren red norden og vesten om og vilde saa indride det søndre Skel.

Han naaede lige til Sydvestsiden af Bolle By ved Vestergaard; men her kom alle Bykællingerne og laa paa Knæ for ham for at faa ham til at dreje lidt længere i Nord. Havde han nemlig blevet ved lige frem, vilde Bolle Gaarde aldeles ingen Mark have faaet Nord for Byen, og den største Del af deres Jorder vilde saa have gaaet i Løbet. Han lod sig af deres Bønner bevæge til at ride skraas ind over Marken, og Bymarken blev da til Dels skaanet; men Nørre Bolles Mark gik ved denne Lejlighed i Løbet og blev lagt ind under Gaarden. (Man lægger paa Kortet Mærke til Skeldigets skarpe Knæk ved Vestergaard. Her var det, at »Bykællingerne« knælede.)

Mellem Dronninggaard og Bolle paa Sydsiden af Dronninggaards Mark og østen for Vejen til Bolle har ligget en By, kaldet Nørre Bolle, bestaaende af 5 Gaarde. Den er nedlagt for omtrent 200 Aar siden, og dens Marker lagdes under Skovsgaard, der nu kaldes Dronninggaard.

Bypladsen er til Dels pløjet, og der ses nu kun faa Spor af Havediger; men for nogle Aar siden opsamledes paa Huspladserne mange Læs gamle Murstensbrokker.

Ved Siden af Bypladsen er en Sig, som kaldes Bysigen. (Om de 5 nedlagte Gaarde se i det følgende »De gamle Bebyggelser i Bolle«.)

Henved 1000 Alen Nordøst for Nørre Bolle og en 600 Alen (Afstandene er lidt for smaa) Sydøst for

Dronninggaard har ligget 2 Gaarde, som hed Vester Solholt. Der er endnu to Gaarde, som hedder Solholt og ligger Øst for Dronninggaard; de har vel saa udgjort Øster Solholt.

Disse to nedlagte Gaarde er vist blevne øde samtidig med Nørre Bolle. For faa Aar siden pløjedes Brosten op der paa Pladsen. (Der har aldrig eksisteret andre Solholtgaarde end de nuværende, men efter Beliggenheden maa det være det nedlagte Pinekrogen, man har fundet Rester af.)

Lidt Nordvest for Bolle Skole paa Dronninggaards Mark og lidt Nord for Gaardens Markdige har ogsaa ligget nogle Beboelser, hvis Pladser var kendelige, da jeg (o. 1870) kom her til Egnen, men nu er saa godt som ukendelige. De er blevne ødelagte i meget gammel Tid og ingen ved noget at fortælle om dem. (Beboelserne er øjensynligt de foran omtalte Nygaarde).

De store Enge Syd for Bolle har staaet i Forbindelse med Kattegat og har fordem været en Havn eller Indsejling til Bolle.

Paa Skolens Jord har der været en Baadplads, og for henved 30 Aar siden er her fundet en Aare samt en Dynge af større Haandsten, der kunde tænkes at være Ballast for en større Baad.

Fortalt i 1880erne af Lærer Niels Pedersen i Bolle til Folkemindesamleren Evald Tang Kristensen.

Selv om disse gamle Historier kun er Sagn, der har været nedarvede fra Slægt til Slægt, er Kernen i dem dog rigtig.

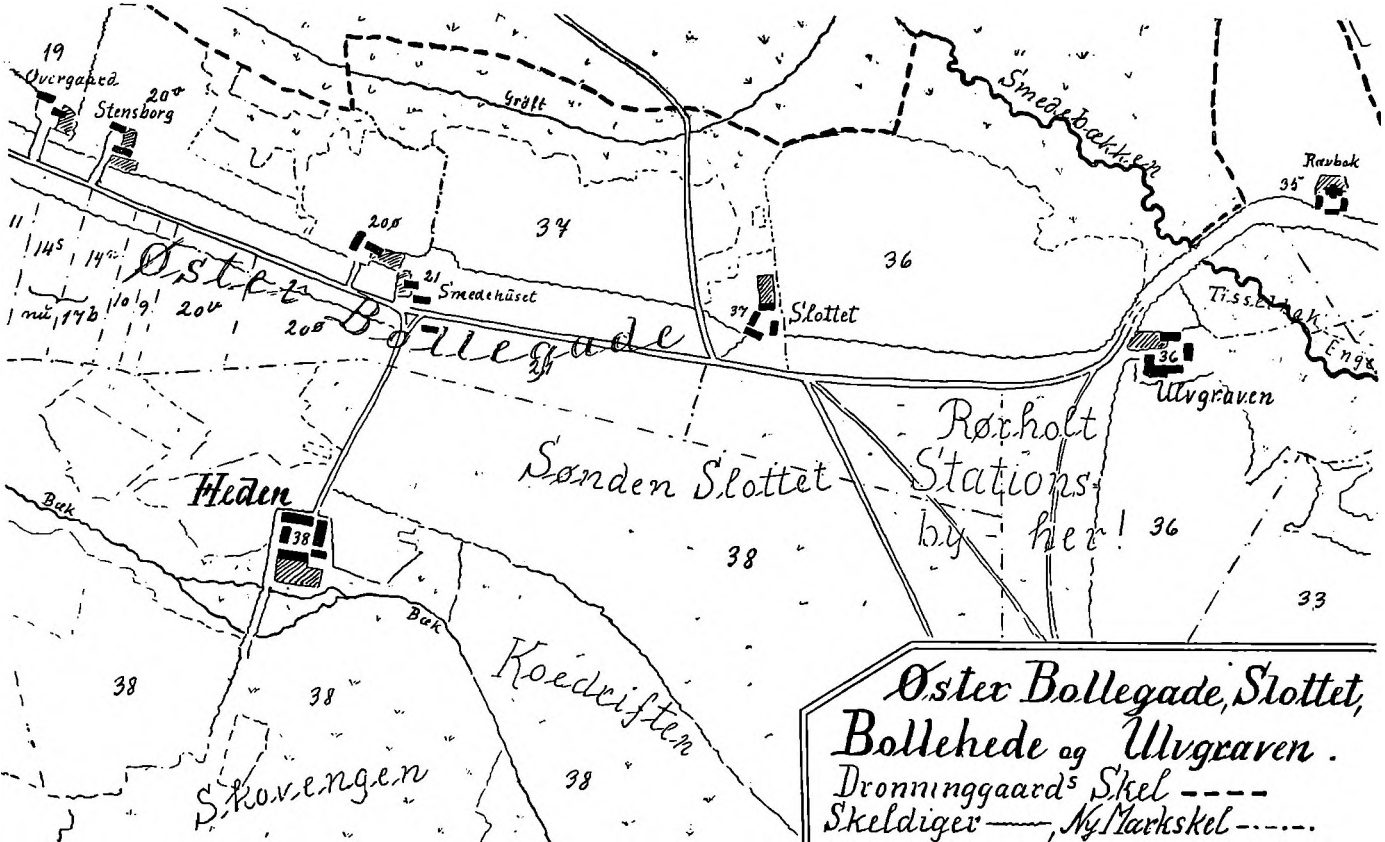
Jacob Lindenov har tvunget Bønderne til at aflevere deres Jorder, og man forstaar af Sagnene, hvor stærkt et Indtryk Herremandens Handlemaade har gjort paa Egnens Befolkning.

STEDNAVNELISTE.

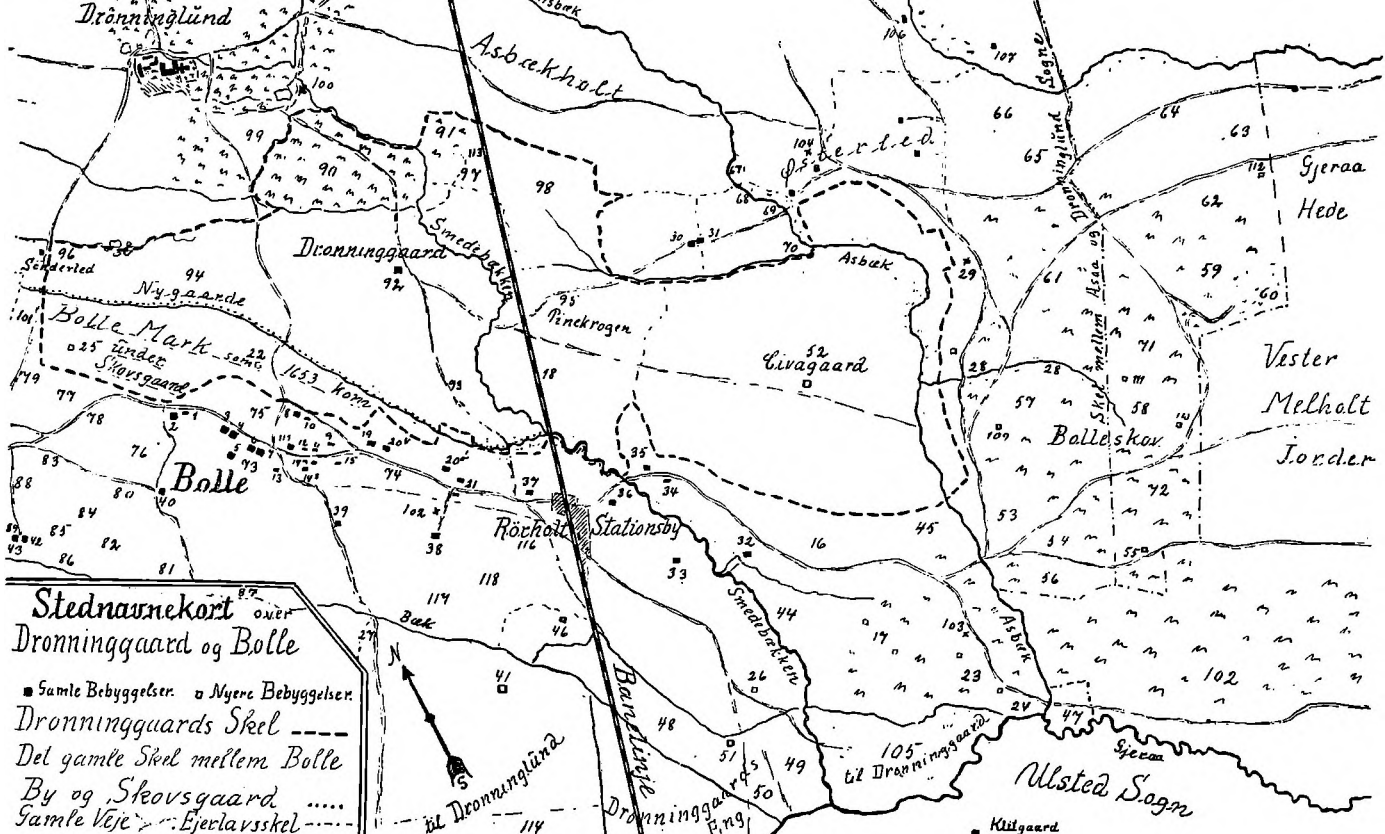
(Se Kortene).

1. Skolen. 2. Vestergaard. 3. Vester Jørgensgaard. 4. Øster Jørgensgaard. 5. Lille Jørgensgaard. 6. Schioldans Gaard. 7. Koldsgaard. 8. Bjerringen. 9. Bojerhuset. 10. Nygaard. 11. Nedlagt Hus. 12. Nedlagt Hus. 13. Jordemoderhuset. 14n. Nedlagt Hus. 14s. Nedlagt Hus. 15. Peder Rasmussens Sted. 16. Svejer Hede. 17. Hylholtet. 18. Nyhus. 19. Overgaard. 20 vest. Stensbjerg (Stensborg). 20 øst. Jens Jørgen Jensens Hus. 21. Smedestedet. 22. Godthaab. 23. Hjelmkjæret. 24. Hjelmkjærs Enge. 25. Hovmarksgaard. 26. Fladkjær. 27. Quærkbak. 28. Mejsigen. 29. Mejsig Mølle. 30. V. Solholt. 31. Ø. Solhoit. 32. Langbakken. 33. Rørholt. 34. Svinhaven. 35. Rævbakken. 36. Ulvgraven. 37. Slottet. 38. Bollehede. 39. Klemen. 40. Kjeldbak. 41. Karensborg. 42. Ø. Gingsholm. 43. V. Gingsholm. 44. Helledy. 45. Asbækkjær. 46. Englyst. 47. Østen Bækken. 48. Præsteengen. 49. Lunderager Præstegaards Eng. 50. Dael Eng. 51. Søndergaard. 52. Civagaard. 53. Skjævkjær. 54. Lysholt. 55. Mørkholt. 56. Elle Hugget. 57. Hørm Hede. 58. Brent Hede. 59. Prøvbak. 60. Prøvbaks Mose. 61. Norden Mejsig. 62. Mellem Bred Vand og Prøvbak. 63. Bred Vand. 64. Solholts Hede. 65. Kals Hoel. 66. Hjord Siig Hede. 67. Nord Krog. 68. Hoel Skifter. 69. Smaa Skifter. 70. Sønd Krog. 71. Spring Bak. 72. Vald Spring. 73. Bollegade. 74. Øster Bollegade. 75. Bolle Tofter. 76. Vestergaards Agre. 77. Vester Lang Agre. 78. Øster Lang Agre. 79. Thomases Agre. 80. Kjeldbaks Mark. 81. Kjeldbaks Græshave. 82. Kjeldbakhusene. 83. Bred Ender. 84. Gingsholms Kalvehave. 85. Øster Broen. 86. Bløddings Agre. 87. Bløden. 88. Lergravs Agre. 89. Vesten Gaarden. 90. Sønder Hestehave. 91. Fiin Hestehave. 92. Skovsgaard. 93. Kristiansminde. 94. Nygaarde. 95. Pinekrogen. 96. Sønderled. 97. Abbelholt. 98. Sundkjær Mark. 99. Tegll Marken. 100. Øster Mølle. 101. Markhus Agre. 102. Bollehede Mølle. 103. Hjelmkjær Mølle. 104. Østerled Mølle. 105. Troldkjær og Troldeng. 106. Stokholm. 107. Lille Stokholm. 108. Nordre Hestehave. 109. Vestergaard i Bolleskov. 110. Østergaard i Bolleskov. 111. Fjeldgaard i Bolleskov. 112. Tegllgaard i Bolleskov. 113. Dronninghus. 114. Bollekjærs Enge. 115. Søren Simonsens Gaard (nedlagt o. 1806). 116. Sønden Slottet (Fædrift). 117. Bollehedes Skoveng. 118. Bollehedes Kodrift.

»Bysigen«, se foran, ses paa Kortet Syd for Bjerringen.

Øster Bollegade, Slottet,
 Bollehede og Ulgraven.
 Dronninggaard's Skel ----
 Skeldiger ————, Ny Markskel - - - - -

Stednavnekort
 Dronninggaard og Bolle

- Samle Bebyggelser. □ Nyere Bebyggelser.
- Dronninggaards Skel
- - - Del gamle Skel mellem Bolle
- By og Skovsgaard
- Gamle Veje
- Ejerlavsskel

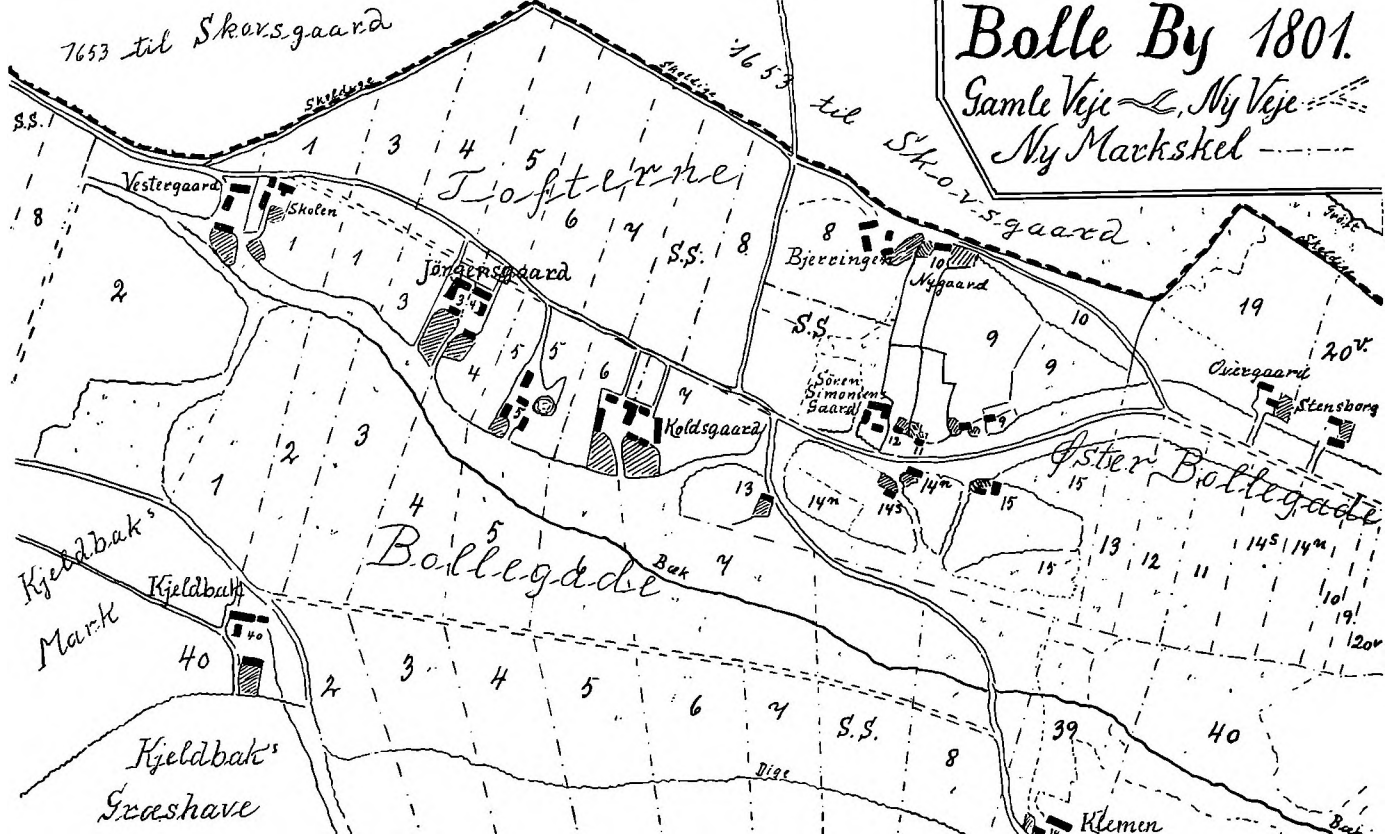

Dronninglund
 Asbækholt
 Smedebakken
 Dronninggaard
 Nygaard
 Balle Mark
 Bolle
 Stationsby
 Røcholt
 Balle Skov
 Ballegaard
 Ulsted Sogn
 Gjeraa Hede
 Vester Melholt Jorder
 Klitgaard

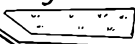
7653 til Skarsgaard

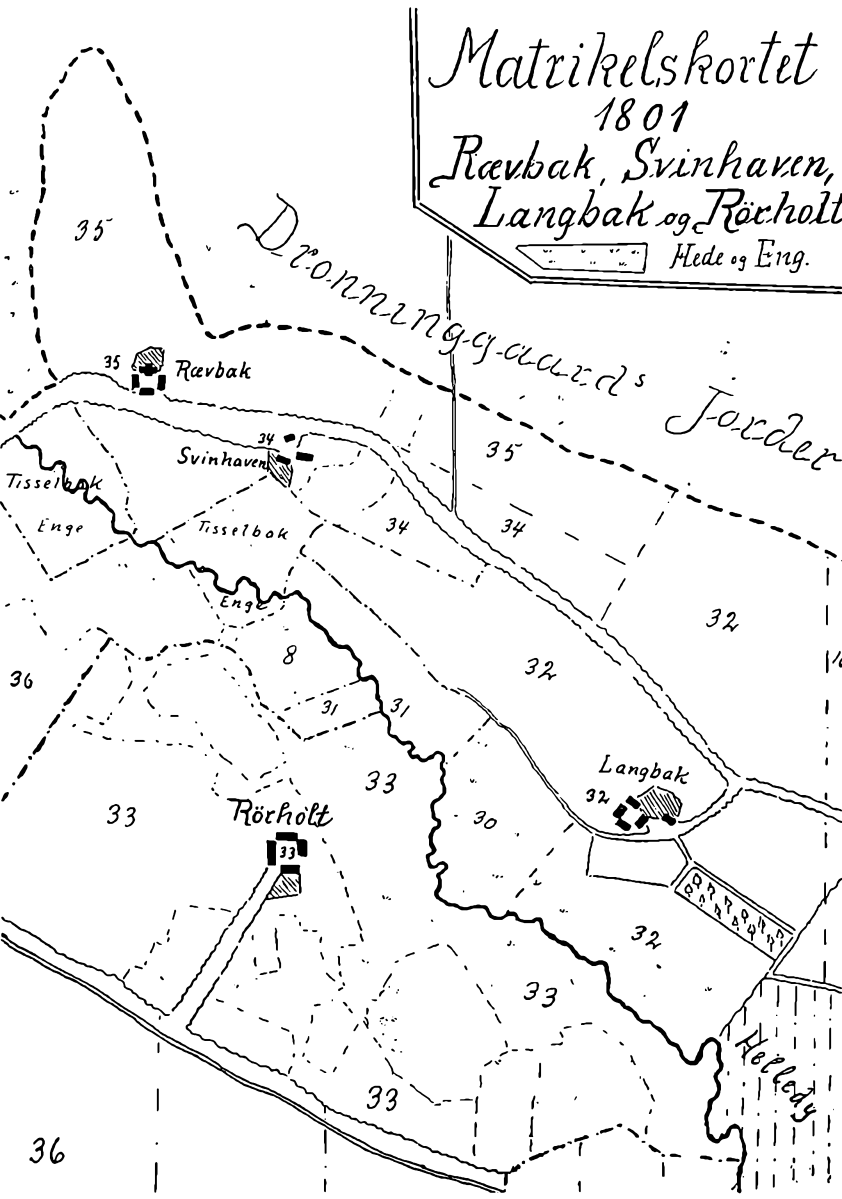
Bolle By 1801.

Gamle Veje ~~, Ny Veje - - -
Ny Markskel - - -

Matrikelskortet 1801 Rævbak, Svinhaven, Langbak og Rørholt

 Hede og Eng.

Dronninggaard's Jorder

35 Rævbak

34 Svinhaven

32 Langbak

33 Rørholt

Helledy

35

35

34

32

36

8

32

33

30

32

33

33

36

Bolle By og Enstedgaardene.

I. De gamle Bebyggelser i Bolle.

(Numrene er de nugældende Matr. Nr.)

Bolle By bestod sidst i 1600erne af de 5 større Gaarde, som stadig forefindes, samt af 4 smaa Gaaarde, som alle er nedlagte (Nørbolle).

De 4 Smaagaarde laa paa Række Nordøst for de andre i Retning Nord-Syd, og paa Matrikelskortet ser man endnu 2 af dem.

Endvidere laa der østen for Gaardene 12 Huse eller mindre Ejendomme, som paa 4 nær nu er nedlagte; her boede Byens Haandværkere -- og endelig var der Enstedgaardene sønden og østen for Byen.

En Række Enstedgaarde Nord for Byen blev, som før fortalt, i 1652—53 opslugte af Skovsgaard.

Den ældgamle, af store Diger indrammede »Drøwt«, som strakte sig sønden om Byen og fortsatte mod Øst til Enstedgaardene, hed Syd for Byen »Bollegade« og længere mod Øst »Øster Bollegade«. Den var Fællesjord — men er forlængst udskiftet. Man kan endnu nogle Steder se Digerne.

1. Den gamle Skole. 1690¹⁾ var der 3 smaa Skoler i Hundslund Sogn, nemlig i Hjallerup, Asaa og Dorf; men efter Prinsesse Hedevig Sofies Skolefundats af ²⁸/₈ 1719 byggedes der 7 Skoler i Sognet, og ved denne Lejlighed fik ogsaa Bolle sin Skole. Det bestemtes, at Bønderne af hver Td. Hartkorn skulde svare 1 Fdg. Rug og 1 Fdg. Byg i Skolekorn samt 24 Skilling til Skolens Drift aarlig.

Skoleholderens Løn var: 20 Rigsdaler, 4 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 3 Læs Bøgebrænde og 20 Læs Tørv aarlig samt fri Bolig.

1) Præsteindberetningen.

Skoleholdere.¹⁾

Niels Bisgaard, nævnes 1726 og senere, dør 1751.

Jens Olsen, 1752—63, senere Degn i Hals.

Laurits Bjerregaard, 1763—64, flyttede til Dorf, idet han byttede Embede med

Thøger Jensen Møller, 1764—85. Se Vends. Aarb. 1937, S. 17—48.

Jens Thøgersen Møller, 1785—o. 1806. Se »Bollegaard« og »Slægter«.

Niels Jensen Bagterp, 1812—18.

Christian Kaalund, 1819—39.

Gerhard Faye Winther, 1839—o. 70.

Niels Pedersen, o. 1870—95.

Chr. Niemann, 1895—1906. Herefter

M. Nielsen, og nu (siden 1922) Svend Hanghøj 1897—99 anlagdes Nørre Sundby—Sæbybanen og Bolle (nu Rørholt) Stationsby opstod. Nogle Aar derefter flyttedes Bolle Skole til Stationsbyen. Den gamle Skole er nu en Landejendom (J. Chr. Schioldan)

2. Bollegaard (Vestergaard.²⁾ 1581 Simon Smed, 1650 Simon Hansen, 1661 og 88 Ole Thøgersen, 1716 og 35 Jep Madsen, 1754 og 72 Christen Ibsen, 1787 Christen Nielsen og 1801 Jørgen Jensen Daa.

1806 købte Skoleholder Jens Thøgersen Vestergaard med mere Gods. Han oprettede »Bollegaard«, der med sine 8 Tdr. Hk. og 180 Tdr. Land er Byens betydeligste Ejendom.

¹⁾ Oplysningerne om Skoleholdere skyldes Lærer Rørsig, Hallund.

²⁾ Aarstal og Fæstenavn. 1581: Hans Lindenovs Skøde, 1650: Indleverede Jordebøger til Matr. 1662, 1662, 64 og 88: Matriklerne, 1716: Prinsesse Hedevig Sofies Skøde, 1724: Jordebog over Drld. Gods, 1730, 35, 54 og 72: Skøder ved Ejerskifter, 1787 og 1801: Folketællingerne, de nyere Data for Ejerskifter: Drld. Herreds Skøde og Pantebøger.

Efter Jens Møller fulgte $\frac{80}{12}$ 1834 Søren Jensen Møller, $\frac{30}{9}$ 1876 Jens Sørensen Møller og $\frac{30}{9}$ 1911 nuværende Ejer Christen Møller.

Da Dronninggaard første Gang blev udstykket købte Chr. Møller 30 Tdr. Land Nordvest for Vestergaard, en Art Erstatning for de 40 Tdr. Land, som Jacob Lindenov i 1653 fravristede Simon Vestergaard.

3 og 4. Jørgensgaard. Matr. 3, Vester Jørgensgaard, er den oprindelige Gaard. 1581 Christen Povlsen, Povl Christensen, 1650 Jens Povlsen, 1662 (Matr.) Lars Jensen: $\frac{1}{2}$ Gaard, Hk. 5-6-0-0. Kan saa 4 Tdr. Rug, $2\frac{1}{2}$ Tdr. Byg, 3 Tdr. Havre, Hø 10 Læs. Skylder 5 Tdr. 3 Skpr. Byg. $\frac{1}{2}$ Okse at stalde. Er ved Magt. Fra forskrevne $\frac{1}{2}$ Gaard er største Delen af Ager og Eng underlagt Skovsgaard, hvorfor Husbonden har efterladt (slettet i Landgilden) 1 Td. Byg, $4\frac{1}{2}$ Tdr. Havre, 1 Svin, 1 Gaas og 2 Høns, som er uberegnet.

1688 Lars Jensen, Hk. 4-5-0-2, herefter i 1716 og 35 Sønnen Jørgen Larsen, efter hvem Gaarden har faaet Navn, 1754 Lars Jørgensen, 1772 Jens Christensen, 1787 og 1801 Søren Larsen, 1809 og 31 Lars Sørensen, $\frac{14}{2}$ 1849 Jens Larsen, $\frac{0}{11}$ 1876 Lars Jensen, hvis Enke Ane Margrethe Hansdatter i 1894 ægtede Niels Chr. Nielsen fra Gaard Matr. 5. Nuværende Ejer N. C. Nielsens Svigersøn Hans Thomsen fra 1932.

Matr. 4, Øster Jørgensgaard (se Bykortet) — ca. 1720 deltes Jørgensgaard mellem Brødrene Jørgen og Oluf Larsen. Oluf Larsen nævnes i den østre Halvgaard 1735. 1772 er Niels Pedersen Fæster, 1801 Niels Nielsen og 1831 hans Søn Niels Nielsen, der efterfulgtes af sin Søn Niels Christian Nielsen, som 1858 solgte Gaarden til Jens Larsen i den vestre Halvgaard, som saaledes atter forenede de to Jørgensgaarde.

5. Gaard Matr. 5, Morten Jensen. Denne Gaard havde for ca. 30 Aar siden fælles Ejer med Jørgensgaard — og kaldes undertiden for Øster eller Lille Jørgensgaard, ikke at forveksle med den rigtige Øster Jørgensgaard, det nedlagte Matr. 4.

1581 Jens Kold, 1650 Jep Nielsen, Matr. 1662 Christen Jensen: 1 Boel, Hk. 4-1-1-1. Kan saa 2 Tdr. Rug, $1\frac{1}{2}$ Td. Byg, 2 Tdr. Havre, Høavl 10 Læs. Skylder 8 Skpr. Byg, 1 Fdg. Smør, $\frac{1}{2}$ Staldokse.

Fra forskrevne Boel er taget en Del Ager og Eng og lagt under Skovsgaard, hvorfor aarlig af Husbonden er afslaget af samme Boels Landgilde 3 Tdr. Havre, 1 Svin, 1 Gaas og 2 Høns, som derfor her ej udi Hartkorn kan anslaaes, eftersom de under Skovsgaards Takst skal være beregnet. I 1653 kom godt Halvparten af Arealet under Skovsgaard. 1688 Mads Nielsen (g. m. Ingeborg Jepsdatter), 1716 og 35 Niels Madsen, 1754 og 89 Jesper Nielsen, 1801 og 31 Anders Rasmussen og 1834 Niels Sørensen. 1856 købte Søren Chr. Nielsen Gaarden til Selveje af Arenstorff, 1902 Sønnen Niels Chr. Nielsen, der 1894 havde tilgiftet sig Jørgensgaard. Efter Niels Jørgensgaard Jens Jensen i 1932 — nu Morten Jensen fra 1937.

6. Sognefoged Schioldans Gaard. 1581 Jens Lauridsen, 1650 Chr. Jensen og Chr. Christensen, 1662 Niels Thomsen: 1 Boel, Hk. 3-6-2-2. Kan saa 2 Tdr. Rug, 1 Td. Byg, 1 Td. Havre, Høavl 3 Læs. Skylder 8 Skpr. Byg, $1\frac{1}{2}$ Td. Havre, 1 Otting Smør, $\frac{1}{2}$ Fornød, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns. Er forskyldt og forarmet og Bygningen ilde vedligeholdt. (Afgav ingen Jord til Skovsgaard.) 1688 Jens Thomsen og Thomas Nielsen, 1716 Anders Christensen, 1724 Peder Jørgensen, 1735 Hagen Pedersen, 1754 og 72 Niels Jensen, 1787 og 95 Peder Sørensen, 1819 og 31 Hans Pedersen, 1850 Peder Hansen, 1857 Peder

Marthinus Christensen og fra $\frac{23}{10}$ 1890 Sognefoged P. Chr. Schioldan, S. af Chr. Schioldan i Ø. Hedegaard, af den bekendte Slægt fra Voersaakrog.

7. Koldsgaard, nu Thøgersminde. Oprindelig én Gaard med Matr. 6.

1581 Povl Madsen, 1650 Anders Madsen og Niels Kold, 1662 Anders Madsen og Jens Kold: $\frac{1}{2}$ Gd., Hk. 6-6-0-0. Kan saa 3 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 3 Tdr. Havre, Høavl 10 Læs. Skylder 6 Tdr. 3 Skpr. Byg og 1 Fornød.

De (Fæsterne) klager sig at være forskyldt (for højt ansat i Landgilde), Bygningerne er forfaldne, og Anders Madsen er forarmet.

Fra forskrevne $\frac{1}{2}$ Gaard er lagt til Skovsgaard en en stor Del af hans Ager og Eng, hvorfor er efterladt $4\frac{1}{2}$ Tdr. Havre, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns, som derfor er uberegnet. 1688 Ole Pedersen, Jens Kold og Søren Nielsen, Hk. 4-5-0-1, 1716 og 24 Niels Olesen (af Kjeldbak), 1735 og 54 Jens Larsen, 1772 Christen Pedersen Kjær og 1789 og 1801 Mogens Ottosen. 1819 hed Fæsteren Chr. Christensen Slot, og Gaarden ejedes af Jens Møller i Vestergaard, som $\frac{8}{11}$ 1831 gav sin ældste Søn Thøger Møller Skøde.

Herefter Jens Thøgersen Møller og Højer Skaksen (af Bollehede), 1897—1930. Af denne Gaard lagdes ca. $\frac{1}{2}$, nemlig 18—19 Tdr. Agerland under Skovsgaard. Nuv. Ejer Karen Skaksen.

8. Bjerregaard eller Bjerringen (nedlagt 1842). 1662 Thøger Olesen Snedker, $\frac{1}{2}$ Boel, Hk. 2-0-0-0. 1688 Jens Thøgersen, Hk. 1-2-1-1. 1806 købte Jens Møller Gaarden af Dronninglunds Ejere, men 1812 afhændede han den til Fæsteren Jens Olesen. Den $\frac{10}{11}$ 1842 solgte Ole Chr. Jensen Bjerringen til Thøger Møller, som lagde dens Jorder under Koldsgaard. 1653 afgaves af dette Halvboel $\frac{2}{3}$ af Areal = 9 Tdr. Land Sædejord til Skovsgaard.

Gamle Nr. 2 (1688), en o. 1750 nedlagt Gaard, der laa lige sønden til Bjerringen.

1662 Søren Nielsen, $\frac{1}{4}$ Boel, Hk. 2-0-2-2. 1683 og 1688 Gamle Søren Nielsen, Hk. 0-7-0-0.

Af dette Fjerdingsboels Jorder lagdes $\frac{9}{11}$ eller 12 Tdr. Agerland under Skovsgaard.

Gaarden var 1750 paa $1\frac{1}{2}$ Td. Hk. Da den nedlagdes fik Gl. Nr. 4, 5 og Bjerringen hver $\frac{1}{2}$ Td. Hk. af den.

Gamle Nr. 3, en o. 1806 nedlagt Gaard. Den laa lige vesten til Jens Rasmussens Gaard.

1662 Peder Thøgersen, 1 Boel, Hk. 3-1-1-1. Er forskyldt og forarmet. 1688 Chr. Christensen, Hk. 1-5-2-0. O. 1710-90 Niels Thomsen, Thomas Nielsen og Chr. Thomsen. Sidste Fæster Søren Simonsen.¹⁾ 1806 købte Jens Møller Gaarden og lagde den under Vestergaard. Den afgav i 1652 intet til Skovsgaard.

Gammelt Nr. 4, en o. 1780 nedlagt Gaard, der laa lidt Øst og Nord for Thøgersminde paa Nord-siden af Vejen.

1662 Peder Ibsen, 1 Boel, Hk. 2-6-1-1, er forskyldt og forarmet, 1688 Anders Pedersen, Hk. 1-3-3-1, 1716 Marqvard Andersen, 1724 Christen Marqvardsen, 1735 og 54 Bjørn Steffensen og 1772 den sidste Fæster Niels Bjørnsen. Da Gaarden nedlagdes var den paa 2 Tdr. Hk.,²⁾ der deltes mellem Gl. Nr. 3 og Bjerringen med 1 Td. til hver. Af denne Gaard afgaves intet til Skovsgaard.

1) Søren Simonsen, se Kortet over Bolle By.

2) Bolle By havde i 1688 5 store Gaarde med $3-4\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn og 4 smaa Gaarde med $0-7-0-0-1\frac{1}{2}$ Td. Hk. Da Prinsessen i 1716 overtog Godset, reguleredes de store Gaarde til hver 2-7-3-0, og de smaa til det halve, nemlig 1-3-3- $1\frac{1}{2}$. Ca. 1730 reguleredes de store Gaarde til Hk. 3-0-0-0, de smaa til Hk. 2-0-0-0.

9. (Hus Matr. 9, Bojerstedet), nu nedlagt. 1662 Jens Markussen Bødker, 1688 Jens Mortensen, Hk. 0-0-3-0, 1724 og 35 Chr. Pedersen Vester, 1740 og 54 Simon Jensen Bojer,¹⁾ 1772 og 89 Jens Simonsen Bojer, 1812 Jens Pedersen, 1819 og 34 Christoffer Christensen.

10. Nygaard. 1650 og 62 Kræn Kræmer (Chr. Hansen?), Hk. 0-3-0-0, skylder 1 Skill. grot.

Jorden, som til forskrevne Hus tilforn haver ligget, er lagt under Skovsgaard, og Skylden, som var 1 Td. $\frac{1}{2}$ Skp. Byg og 2 Høns, er derfor af Husbonden afslaaet. 1688 Chr. Hansen, Hk. 1 Fdk., Landgilden 1 Mark 2 Skill., 1735 Margor Jensen, 1772 og 1801 Jens Jepsen og 1819 Jens Thomsen Bleisborg, hvis Søn Thomas Jensen Bleisborg i 1870 købte Stedet til Selveje af Arenstorff. Nuværende Ejer Thorvald Pedersen. Huset laa tidligere ved Dronninggaards Skel østen for Bjerringen, og det afgav i 1653 6—7 Tdr. Land (1 Td. Hk.) til Skovsgaard.

11. (Hus Matr. Nr. 11). 1662 Peder Andersen, 1 Gadehus, 1688 Anders Christensen, Hk. 0-0-1-1. Beboedes ved Udskiftningen af Per Sørensen. 1857 solgte Arenstorff Huset til Christoffer Jørgensen, derefter Anton Christoffersen, nu Svend Jensen.

Huset er udflyttet paa en tilkøbt Lod 17 b (før Matr. 14).

12. (Matr. 12). 1662 Jep Bojer, 1670 Simon Jensen, 1688 Jens Simonsen Bojer, Hk. 0-0-1-0, aarlig Landgilde 18 Skilling, 1716 Rasmus Christensen, 1754 og 1801 Rasmus Jensen, 1919 og 31 Jens Frand-

¹⁾ Bojer = Budfoged. Bojeren paa Dronninglund havde 2 Skpr. Rug, 2 Skpr. Byg og 4 Mark i Maanedspenge til Kosten, 10 Rdlr. 4 Mk. i Aarsløn, fri Ridehest og $4\frac{1}{2}$ Rdlr. til Hestebeslag samt Fribolig paa Gaarden og Foder og Græs til en Ko. (Dronninglund Godsarkiv.)

sen. 1852 købte Fæsteren Jeppe Christensen Stedet af Arenstorff, 1883 Povl Pedersen, 1887 Niels Severin Gregersen, derefter Carl Gregersen, nu Jens Rasmussen. Tinus Andersens Ejendom 12 b er en Parcel af dette Sted.

13. (Thøgersmindes Fodermesterhus). 1688 Per Mikkelsen, Hk. 0-0-1-0. 1873 købte Fæsteren Svend Jensen Huset af Arenstorff. Derefter ejedes det af N. C. Svendsen og Knud Baltzersen.

14 s. (Matr. 14 syd), et nedlagt Hus, se Kortet. 1664 Mogens Bødker, 1688 Mogens Ottosen (Bødker), Hk. 0-0-1-1, 1724 Niels Tranemand, 1735 og 54 Niels Bødker og 1801 Søren Nielsen. Huset lages efter Udskiftningen til Hús Matr. 14 n.

14 n. (Hus Matr. 14), et nu nedlagt Sted, der laa vesten for Peder Rasmussens. 1662 Povl Jensen, 1688 Hans Christensen, Hk. 0-0-1-0. 1724 Lars Willadsen, skylder 1 Mk. 2 Skill. 1789 Niels Jensen Røgter, 1831 Niels Jensen Hjallerup. Huset solgtes 1867 af Arenstorff til Skak Nielsen i Overgaard.

15. (Peder Rasmussens Sted). 1662 Gunde Lauritsen, 1 Gadehus, Landgilde 2 Mk. 2 Skilling. 1688 Lars Gundesen, Hk. 0-0-3-2, 1716 og 35 Christen Taars, 1754 Jens Nielsen, 1772 Jørgen Jensen, 1789 og 1819 Niels Larsen, derefter Lars Larsen og Christen Larsen. 1873 købte Jens Jensen (Stoffer Jens) Huset til Selveje. 1874 Jens Christensen, nu Peder Rasmussen (af Klemen).

Matrikel Nr. 16—18 er Udlodder østen for Byen.

19. Overgaard. 1664 Thøger Tranemand, et Gadehus, Landgilde 1 Dlr. 2 Mk., 1688 Th. Tranemands Enke, Hk. 0-0-3-2, 1724 Jens Hollensen, 1735 Chr. Lauritsen, 1754 Lars Sørensen, 1772 og 1801 Søren Laursen Lægdsmand, 1819 og 31 Niels Christensen, derefter Peder Sørensen og Jens Pedersen.

1860 købtes Stedet af Jens Jørgensen, der kom fra Overgaard i Søraa (Fader til Jakob Jensen, Bollehede). Hans Enke (2. Kone) ægtede Skak Nielsen fra Bollehede, som 1881 byttede Gaard med Anders Christensen i Ø. Solholt. 1894 Lars Chr. Pedersen (Højbjerg) — 1927 Sofus Skaksen.

20 v. Matr. 20 vest, Stensbjerg ell. Stensborg. 1581 Mads Brøger, 1650 Lars Kold, 1662 Kirsten Laursdatter i Stensborig, der var forarmet og skyldte aarlig 3 Skpr. Byg og 40 Skilling. 1688 Svend Poulsen, Hk. 0-1-0-2, 1716 og 35 Christen Thomsen i Stensbierig, 1801 Godske Christensen Skrædder. Efter Udskiftningen beboedes Stedet af Mette Kirstine Godskesdatter, der 1813 solgte Stensborg til Naboen Simon Larsen (se nedenfor), der nedbrød Husene og lagde Jorden under 20 ø.

20 ø. (Matr. 20 øst, et Hus), 1664 Hans Skomager, som gav 3 Mark i Landgilde, 1688 Lars Nielsen, Hk. 0-1-0-2, 1711 og 35 Chr. Pedersen Øster, 1754 og 72 Lars Sørensen Slot, 1801 Simon Pedersen, der før havde boet paa »Skoven« i Ulsted, 1805 Jørgen Larsen Lægdsmand. Efter Jørgens Død solgte Ejeren, Jens Møller i Vestergaard, Stedet til Simon Larsen, som 1813 købte Stensborg og lagde de to Steder sammen.

1831 Chr. Andersen Hugdrup, saa Christen Larsen, der 1857 overdrog Gaarden til Svigersønnen Jens Jørgen Jensen. Bygningerne er nu nedbrudte og Jorderne købt af Naboerne.

21. Kristine Iversens Gaard. Oprindeligt 2 Ejendomme, samlet ved Udskiftningen, et Hus af Hk. 0-0-2-0 og en jordløs Smedje, bygget paa Grandegaden. 1754 Chr. Marqvordsen, 1789 Chr. Andersen Smed (den ældre), 1831 Chr. Andersen Smed (den yngre), 1865 Ivar Povlsen, 1881 Andreas Iver-

sen, hvis Enke nu har Stedet. Ved Udskiftningen tillagdes der Smedehuset noget Jord, og senere tilkøbtes der mere, f. Eks. en Del af 20 øst.

Matr. Nr. 22—31 er Udlodder.

32. **Langbakken**.¹⁾ Oprindelig et Gadehus. 1716 og 35 Niels Andersen, Hk. 0-1-3-0, 1754 Hans Pedersen, Hk. 0-1-3-0 + af Kjeldbaks Jord 0-0-3-0. 1772 og 1801 Jens Madsen Skovfoged, 1819 Jens Christensen, 1828 Jens Jensen, fra 1867 Jens Jensen, g. m. Karen Marie Jensdatter, 1902—28 Jens Jensen. 1928 N. J. Nielsen og 1934 nuværende Ejer Johannes E. Olson. 1844 ansattes Langbakkens Hk. til 1-6-3-2, nu 2-6-2-1 (Areal 75 Td. Ld.).

33. **Rørholt**. 1662 Peder Nielsen paa Rørholt, et Gadehus, nylig opbyggt, skylder 1 Skill. grot, Hk. 0-3-0-0. 1664 kaldes Rørholt »et Vehrsted, som nylig er optaget af Hede«, Hk. 1-1-1-1, skylder 14 Skpr. Byg. 1688 Peder Nielsen, Hk. 1-6-0-1, 1710 Christen Pedersen, 1716 og 35 Christen Nielsen, 1754 Christen Christensen, Hk. 1-6-0-1 + indtagen Jord 0-1-3-0 + paasat Hk. 0-2-0-0. 1787 Niels Hansen, 1801 Niels Hansens Enke Maren Jensdatter. Fra 1818 Jens Nielsen, 1869 Christen Ottosen af Holtegaard, der 1881 købte Nabogaarden Ulvgraven. Senere Ejere: 1909 J. Krarup Bie, 1912 Jens Borup og 1932 J. C. Borup.

34. **Svinhaven**. Oprindelig et Gadehus, hvoraf der svaredes 1 Mk. og 8 Skill. i Landgilde. 1716 Hans Christensen i Sviinhaugen, Hk. 0-0-2-0, 1754 Jens Hansen, Hk. 0-0-2-0 + af Kjeldbaks Jord 0-1-0-0, 1772 og 89 Hans Jensen, 1801 og 31 Søren Christen-

¹⁾ I Matriklen af 1662 nævnes lige efter Peder Nielsen i Rørholt: Mickel Terscher i Quabdybet, et Hus, nylig opbyggt, Hk. 0-3-0-0, aarlig Landgilde 1 Skill. grot. Uden Tvivl boede Mikkel Tærsker i Langbak, som altsaa oprindelig hed »Kvabdybet«.

sen, g. m. Kirsten Hansdatter, 1834 Christen Christensen. Derefter Jens Jensen (Langbak), som 1873 købte Svinhaven af Arenstorff og splittede Stedet. Paa den gamle Boplads (34 d) bor nu Erhardt Sørensen.

35. Ræ v b a k k e n. 1650 Hans Beriders Bolig, skylder $\frac{1}{2}$ Td. Byg, Hk. 1 Td. 1688 Jens Nielsen, Hk. 0-4-2-1, 1724 og 54 Niels Jensen, Landgilde 4 Skpr. Rug 1 Mk. Penge, Hk. 0-4-2-1 + af Kjeldbaks Jord 0-1-2-0, 1772 Niels Thomsen, 1789 Christen Olesen Snedker, der o. 1800 byttede Gaard med Morten Ladefoged paa Bollehede. 1831 Jens Justesen, 1834 Thomas Jensen, fra o. 1845 Søren Skaksen, g. m. Cecilie Thomasdatter, 1878 Skak Chr. Sørensen og 1916 sidstnævntes Svigersøn Christen Sørensen.

36. U l v g r a v e n. 1581 Lars Pedersen og Søren Nielsen, 1650 Lars Pedersen, 1662 Niels Sørensen, et Bol, Hk. 2-7-1-1, 1688 Niels Sørensen og Niels Christensen, Hk. 2-6-1-2, 1716 og 1754 Jeppe Pedersen Lægdsmand, der »brækkede Jord af Hede (Hk. 0-0-2-0)«, 1772 og 1801 Christen Jepsen, 1819 og 31 Niels Christensen, 1834 og 50 P. Chr. Sørensen, 1870 Otto Larsen fra Gingsholm, saa Lars Ottosen. 1881 blev Gaarden lagt under Rørholt, se foran.

Da Sæbybanen i 1897—99 anlagdes, blev Bolle Station anlagt paa Ulvgravens Mark, og her er næsten alle Stationsbyens Huse bygget. Det havde derfor været meget passende, om man havde kaldt Stationsbyen Ulvgraven.

Den gamle Gaard laa lidt N. Ø. for Byen ved Melholtvejen, hvor et Par forblæste Træer endnu minder om dens Have.

37. S l o t t e t. 1684 Christen Nielsen, 1688 Chr. Nielsen og Christen Andersen, Hk. 0-6-3-2, 1716 og 35 Anders Christensen »paa Slot«, 1754 Søren Andersen, 1772 og 89 Chr. Povlsen, 1797 og 1801 Pe-

der Rasmussen, 1819 og 31 Jens Sørensen, 1834 Lars Boldvig, 1850 Niels Mikkelsen, 1862 Christen Christensen (af Svinhaven), fra 1876 Sønnen Peder Christensen, hvis Søn Niels Berg Christensen er den nuværende Ejer (fra 1931).

38. **Bollehede** (Heden). 1581 Christen Smed, 1650 Lars Smed, der skylder 1 Otting Smør, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns, $\frac{1}{2}$ Fornød og $1\frac{1}{2}$ Td. Gæsterihavre i aarlig Landgilde, 1662: Heden, et Enesteboel, Otto Nielsen og Niels Lauritsen, Hk. 3-1-1-1, kan saa 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 3 Tdr. Havre, Høavl 10 Læs, er ved Magt. 1688 Simon Ottosen og Niels Lauritsen, Hk. 3-1-3-2, 1716 Niels Ottosen, 1724 N. O. og Jens Axelsen, 1735 og 54 Christen Christensen den ældre, d. 1767. I Christens Tid brændte Bollehede, og i en Gravsang¹⁾ over ham (1767) lader Digteren, Skoleholder Thøger Møller, ham sige: »Jeg har paa Heden hvert et Hus. Omsat og opsat af sit Grus — Gud lad dem staa og vare!« 1763—73 Christen Christensen den yngre, der 1762 ægtede Mette, D. af Ths. Larsen paa Sdr. Rottrup. De døde begge 1773. 1773-o. 1800 Morten Andersen, før Ladefoged paa Dronninglund, som byttede Gaard med Chr. Olesen paa Rævbakken, der 1801 boede paa Heden, men døde samme Aar. Fra 1807 Skak Nielsen, $\frac{15}{12}$ 1835 Niels Skaksen, $\frac{15}{12}$ 1880 Jakob Jensen, 1908 nuværende Ejer Niels Skaksen (Jensen).

En Del Jorder, som i Tiden Løb var købt til Bollehede, særlig Parceller af Gaardene 4 og 5 i Bolle By, udskiltes for et Par Aar siden til en Afbyggergaard, **Enggaarden**, der bebos af Kasper Skaksen, Søn af Niels Skaksen (se ovenfor).

39. **Klemen**. 1581 Boel Christensdatter, 1650 Hans (Andersen?) Svertfeger, 1662 Hans Andersen,

¹⁾ P. M. Rørsig, Vends. Aarb. 1937, S. 32.

1 Gadehus, Hk. 1-1-1-1. Kan saa $\frac{1}{2}$ Td. Rug, $\frac{1}{2}$ Td. Byg, 4 Skpr. Havre, skylder 1 Td. Byg og 4 Skpr. Havre. Er ved Magt. 1688 Jens Nielsen, Hk. 0-6-0-2, 1716 Jens Jensen i Klemen, 1735 Thøger i Klemen, 1754 og 72 Per i Klemen, 1787 og 1801 Niels Christensen, 1831 Peder Nielsen, saa Jens Chr. Hansen og Chr. Christensen. 1850 Peder Christensen, g. m. Jacobine Abel, saa Nicolai Nielsen og fra 1867 Jens Chr. Rasmussen, 1912 Carl Chr. Rasmussen.

40. K j e l d b a k k e n. 1581: Kieldtoft, Oluf Pedersen, 1650 Svigersønnen Niels Ibsen, 1662 Ole Nielsen, $\frac{1}{2}$ Gd., Hk. 6-6-2-2. Er ved Magt. 1688 O. N.s Enke, Hk. 6-2-3-2. Kjeldbakken var den betydeligste Ejendom i Bolle paa den gamle Matrikels Tid (1688); men allerede o. 1750 begyndte man at splitte Gaarden, idet dens østlige Udlodder deltes, bl. a. imellem Langbæk, Rævbak og Svinhaven (se foran). 1716 og 24 Jens Pedersen, 1735 og 54 Jens Sørensen, 1772 og 87 Axel Jensen, 1801 Jens Axelsen. 1807¹⁾ købte Kræn Søraa i Hovgaard's Mølle (V. Hassing S.) Gaarden og splittede den. Hans Svoger Jens Thøgersen i Vestergaard købte den vestlige Del af Kjeldbaks Jorder, og 1809 solgte Kræn Søraa Hovedparcellen til Ove Christensen af Gandrup. 1819 Niels Jensen Graven, 1831 Jens Jensen, Hk. 3-3-0-0. Kort efter 1831 købte Søren Møller Kjeldbak og lagde den under Vestergaard.

Solholtgaardene, Matr. 30 og 31, nævnes ofte i Forbindelse med Bolle og Dronninggaard.

1581: Suolholt, 1 Gd., Søren Mikkelsen. 1662 Jens Sørensen og Niels Pedersen, 1 Enestegaard, Hk. 10-7-1-1. Kan saa 6 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre, Høavl 20 Læs. Skylder 4 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre, 1 Fdg. Smør, 1 Svin, 2 Gæs, 4 Høns, 1 Okse at stalde.

¹⁾ Dronninglund og Hals Birks Sk. og Pantebog.

Er ved Magt. 1688: Jens Rasmussen (V. Solholt) og Niels Pedersen (Ø. Solholt), Hk. 6-4-3-I. 1716 er de to Halvgaarde skilt helt, idet Jens Rasmussen og Peder Nielsen hver har Hk. 3-2-1-2. Ved Udskiftningen fik Peder Hansen (V. S.) og Anders Jensen (Ø. S.) hver tillagt Jord til Hk. 3-2-0-0. 1859 overdrog Christen Jensen V. Solholt til Jens Christensen, derefter i 1902 Jens P. Christensen, 1920 Søren Søndergaard og 1929 Johannes Svendsen (af Ø. Solholt).

1840 beboedes Ø. Solholt af Niels Severin Madsen, 1869 Anders Christensen, der 1881 flyttede til Overgaard i Bolle. 1881 Skak Nielsen, hvis Svigersøn Svend Svendsen fra 1907 ejer Gaarden.

1683 havde begge Solholtgaarde et dyrket Areal af 32½ Td. Land og en Besætning af 2 Øg, 1 Plag, 3 Køer, 2 Kalve og 3 Svin. Kort før 1753 brændte Solholtgaardene.

Østerled bestod ved Udskiftningen af 4 Gaarde, hvorfra der siden er udskilt mange mindre Ejendomme. Der findes nu baade Skole og Købmandshandel.

Matr. 44, Sønderled, den gamle Præstegaard. 1664: »Synderled, Simon Lauritzen, er et Gadehus, giver ingen Landgiæld og ligger i Gaardens (Hundslunds) Enemerche«.

1683: Skiøttens Hus, beboes af Jep Jensen Smid ved 4 Aars Tid, før Rasmus Pedersen Skjøtt. Huset har fornøden Kaaljord vesten Huset og synden Stedet en Mark paa ca. 4 Tdr. Land.¹⁾

1688: Hk. 0-2-1-1. I Prinsessens Skøde 1716 nævnes Skyttehuset »Synderled«. 1710 Jens Mogenssen, 1724 og 30 Jørgen Poulsen, 1735 Madam Sl. Sr. Laurs Ledertougs, 1754 Anders Snedkers Enke, 1789 og 95 Organist Sr. Rolandt, 1801 og 31 Mikkel

¹⁾ Markbogen 1683.

Jensen, 1870 Lars Chr. Hansen. $17/7$ 1878 købte Peder Larsen Stedet af Arenstorff, 1912 A. C. Nielsen, 1915 Oskar Thomsen og 1923 Peder Andersen.

Øster Mølle nævnes ofte i Forbindelse med Bolle. 1581: Østre Mølle, som ligger i Closters March, skylder aarlig 14 Tdr. Mel af Møllen, og en Jord til Møllen. 1662: Ø. M., som gaar med en Overfalds-Kværn, Fæster Chr. Christensen, ingen Avling, skylder 14 Tdr. Mel. 1688 Møllens Hk. 4-2-0-0, Jorden 0-2-0-2, 1735 Niels Madsen, 1740 Peder Nielsen, 1753 Peder Madsen, 1770 Mads Pedersen, 1810 Selvejer Chr. Pedersen, saa Lars Jensen, Brøndlund, Johannes Møller (Ejer af Dronninglund), hvis Enke ægtede Jakob Ottosen, saa Peder Ottosen, Lars Olsen, nu F. H. Jensen. Øster Møllens Hk. er nu $4\frac{1}{2}$ Td., Areal 100 Tdr. Ld.

II. Forholdene paa Markbogens Tid (1683).

Da de ældste Matrikler 1662 og 64 ikke synes at have været tidssvarende, blev der først i 1680erne foretaget en nøjagtig Opmaaling af Ejendommens Tilliggende, og hver Ager blev opmaalt og Enge og Skove blev takseret. Opmaalingen foretoges af beskikkede Landmaalere og Vurderinger og Takseringer af ansete Bønder paa Egnen.

Da disse Arbejder var tilendebragte, sattes Ejendommene paa ny i Matrikel, den saakaldte Christian V.s Matrikel af 1688, der først 1844 afløstes af den nugældende. Markbøgerne giver tilligemed det samtidige Kop- og Kvægskatteregnskab af 1684 et udmærket Billede af Landboforholdene paa den Tid, idet de første beretter om Gaardes og Huses Jorder, det sidstnævnte om Besætningerne.

Markbøgerne giver følgende Oplysninger om Bolle By og Enstedgaardene:

»Al bemeldte Jord bruger Bønderne moxen (næsten) aarligen af stor Mangel paa Jord, eftersom den af deres forrige Husbond, velbyrdige salige Jacob Lindenov for ungefehr (omtrent) 30 Aar siden deres bedste og næste Jord er fratagen og lagt til en Ladegaard, som der næst ved er beliggende, kaldes Schoufsgaard.

Hvorfor de af Fornødenhed for Foedring til deres Queg og Bæster, som de maa holde til Husbondens Tjeneste, maa drive al Jorden aarlig og desforuden i Aar, saavel som under foregaaende Aaringer paa mange Steder næppeligen tilkommer deres Sæd igen.

Men Jordens rette Drift og Brug er i det mindste hvile 3 Aar, bruges 6 Aar — 1 Kærv Byg, 2 Rug, 1 Blandsæd og 2 Havre.

Ildebrand haver de nogle faa og moxen utjenlige Sandtørv, saasom Husbonden ogsaa bemeldte Tid tog deres bedste og meste Tørveskjær og lagde det under forskrevne Schoufsgaard og Hundslev¹⁾ Klosters Drift tillige med deres bedste Enge.

Bygningstømmer bekommes undertiden, noget ringe af Husbonden. Resten maa de købe i Aalborg 3 Mil borte.

Hjultømmer køber de af Nordmanden ved Vesterstrand 5 Mil borte.

Fornøden Kaaljord haves til alle indmeldte (bemeldte) Bolliger og Huse.

Bolle By har 9 større og mindre Gaarde.

1. $\frac{1}{2}$ Bol (1844 Matr. Nr. 8, Bjerringen): Thøger Olesen, nu Jens Thøgersen. Areal under Plov. 4 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdk. 2 Album Land, Høavl 3 Læs.

¹⁾ Man sagde undertiden »Hundslev« i Stedet for Hundslund, f. Eks. »Hujlsle Marki«.

Havde 1653 mistet 9 Tdr. Land god Agerjord. Besætning:¹⁾ 1 Øg og 1 Kalv.

2. $\frac{1}{2}$ Boel (nedlagt o. 1750): Gammel Søren Nielsen. Areal 2-5-2-0, Høavl 3 Læs. Havde afgivet ca. 12 Tdr. Land. Besætning: 1 Ko.

3. $\frac{1}{2}$ Boel (nedlagt o. 1806): Peder Thøgersen, nu Christen Christensen. Areal 6-0-3-1, Hø 4 Læs 4 Knipper. Afgav intet til Skovsgaard. 1684: Forarmet, ingen Besætning.

4. 1 Boel (nedlagt o. 1780): Peder Ibsen, nu Anders Pedersen. Areal 4-4-3-0, Hø 7 Læs 2 Knipper. Afgav intet. Besætning: 1 Fole, 1 Nød, 1 Svin.

5. 1 Boel (Matr. 6, Sognefoged Schioldans Gaard): Niels Thomsen, nu Jens Thomsen og Thomas Nielsen. Areal 8-4-2-2, Hø 19 Læs 3 Kn. Afgav intet. Besætning: Ingen — er forarmet.

6. 1 Boel (Matr. 7, Koldsgaard, nu Thøgersminde). Ole Pedersen, Jens Kold og Søren Nielsen. Areal 19-1-2-0, Hø 8 Læs 9 Kn. Afgav o. 18 Tdr. Ld. Ole Pedersen ejer 1 Plag, 1 Ko og 1 Kalv, medens de to andre er forarmede og ingen Besætning har.

7. $\frac{1}{2}$ Gaard (Matr. 3 og 4, Jørgensgaard): Lars Jensen. Areal 18-2-3-2, Hø $2\frac{1}{2}$ Læs. Afgav 28-30 Tdr. Ld. Besætning: 1 Øg, 1 Fole, 1 Ko, 1 Nød, 1 Svin.

8. $\frac{1}{2}$ Gaard (Matr. 5): Christen Jensen, nu Mads Nielsen. Areal 14-2-0-2, Hø 8 Læs 10 Kn. Havde afgivet 17 Td. Land. Besætning: 1 Ko.

9. $\frac{1}{2}$ Gaard (Matr. 2, Vestergaard): Ole Thøgersen. Areal 18-5-1-2, Hø $6\frac{1}{2}$ Læs. Afgav 1653 ca. 40 Tdr. Land til Skovsgaard. Besætning: 1 Fole, 1 Ko og 1 Svin.

Hartkornet (se foran under »De gamle Bebyggelser«) synes alt for stort i Forhold til de opdyrkede

¹⁾ Aastrup, Børglum og Sejlstrup Lens Ekstraskatter 1684.

Arealer; men en Del af det skal regnes paa Høslet og Græsning. Besætningerne er usandsynlig smaa, hvilket antagelig skyldes, at de er opgivet til en Kvægskat.

Bolle Mark ligger vesten og norden Byen.

1. De Agre ved Tofteledet: 6 Agre, vender Syd-Nord. Middelmaadig Bygjord af ringe, kold Muld og Ler, bruges af Ths. Nielsen.

2. Jens Kolds Jord ved Huset, 12 Agre, S.-N., som forrige.

3. Mads Nielsens Jord ved Huset, 9 Agre, S.-N., som forrige.

4. Lars Jensens Jord ved Huset, 18 Agre, S.-N., som forrige.

5. Oluf Thøgersens Jord østen Huset, 15 Stkr., S.-N., som forrige.

6. Oluf Thøgersens Jord sønden og vesten Huset, 12 Stkr., S.-N., middelmaadig Havrejord af kold, død, sid Jord (Byens ringeste Jord).

7. Den Jord, sønden og vesten Vestergaard, 44 Agre, vender S.-N., ringe Rug Jord af Sand, Grus og ringe kold Muld. Bruges af flere. Regnet fra østen:

1, 2, 7, 8, 11, 12, 15-18, 25, 28-30 Ager bruges af Lars Jensen.

3, 4, 13, 14, 21, 22 og 26 Ager bruges af Mads Nielsen.

5, 6, 9, 10, 19, 20, 23, 24, 27, 31-35 Ager bruges af Jens Kold (Søren Nielsen bruger søndre Ende af den 27. Ager).

36-44 Ager bruges af Ole Thøgersen.

8. Ved nordre Ende af forrige, 2 Agre, bruges af Jens Kold.

9. Sønder og Nør, 14 Agre, som forrige, maalt fra Vest bruges af: 1—3 Ager Ole Thøgersen, 4 og 5 Jens Kold, 6 Ager Mads Nielsen, 9—14 Lars Jensen.

10. Christen Christensens Jord ved Try Kjærs Vej, 10 Agre, Øst-Vest, Beskaffenhed som forrige. Christen Christensen bruger 1—8 Ager, Anders Pedersen 9 og 10.

11. Sønder og Nør, 7 Agre, som forrige, bruges af Chr. Christensen.

12. Jens Thøgersens Jord ved Gilder Høj, 9 A., S.-N., som forrige.

13. Anders Pedersens Jord ved Try Kjærs Vej, 6 A., S.-N., som forrige.

14. Thomas Nielsens Jordsønden Trømos, 8 A., Ø.-V., som forrige.

15. Sønder og Nør, 11 Stykker, bruges af Anders Pedersen. som forrige.

Skifterne Nr. 7—15 er Markerne vesten for Byen mellem Skovsgaards og Kjeldbakkens Marker og vester til Gingsholms og Try Bys Jorder, se Stednavnekortet.

16. Tofter og Hauger ved Huset, 4 Agre, Ø.-V., Chr. Christensen bruger de Agre, der ligger vesten og norden hans Hus — som forrige.

17. Jens Thøgersen, 4 Agre sønden Huset, S.-N., middelmaadig Blend Korns Jord af sid og kold Jord (de følgende Jorder er af samme Beskaffenhed).

18. Søren Nielsen, østen Huset, 5 Agre, S. N. 19. Søren Nielsen, sønden Huset, 1 Ager, S. N. 20. Søren Nielsen, vesten Huset, 6 Agre, S. N.

21. Husmand Christen Madsen (nu Matr. 21, Kristine Iversen), norden Huset 1 Stk. Agerjord paa 2 Skpr. Land, 1 Ko.

22. Hmd. Christen Hansen (= Kræn Kræmmer i 1662, nu Matr. 10, Nygaard), 2 Agre sønden Huset, Areal 0-1-3-4. Havde i 1653 afgivet 6—7 Tdr. Land god Agerjord til Skovsgaard.

23. Hmd. Jens Mortensen (Matr. 9, nedlagt Hus), sønden Huset 6 Agre, Areal 0-5-3-0, 1 Ko.

24. Hmd. Anders Christensen (Matr. 11, nedlagt Hus), norden Huset 2 Agre, Areal 0-2-2-0.

25. Hmd. Jens Simonsen (nu Matr. 12, Jens Rasmussen), norden Huset 2 Stk. Jord, Areal 0-2-1-0.

26. Hmd. Hans Christensen (Matr. 14 nord, nedlagt Hus), sønden Huset 2 Stk. Jord, Areal 0-1-3-2.

27. Hmd. Per Mikkelsen (nu Matr. 13, Thøgersmindes Fodermesterhus), sønden Huset 2 Stkr. Jord, Areal 0-2-2-0.

28. Thomas Nielsen (Inderste, se Gaard Nr. 5), østen Huset 6 Stkr. Jord.

29. Hmd. Mogens Ottosen (Matr. 14 syd, lagt til Hus 14 nord, som senere nedlagdes), sønden Huset 2 Agre, Areal 0-2-2-0.

30. Hmd. Jens Nielsen i Klemen, 3 Agre sønden Huset, Øst-Vest.

31. Jens Nielsen i Klemen, 10 Agre, vender S. N. Areal 2-6-0-2, Besætning 1 Ko.

32. Hmd. Lars Nielsen (20 øst, nedlagt), norden Huset 9 Agre, vender i N. S. Areal 1-2-0-0.

33. Hmd. Svend Povlsen (20 vest, Stensborg, nedlagt), 5 Stkr. Jord, Areal 1-0-1-3.

34. Hmd. Thøger Tranemands Enke (Matr. 19, Overgaard), 3 Agre norden Huset, Ø. V. Areal 0-7-0-1.

35. Hmd. Lars Gundersen (Matr. 15, nu Peder Rasmussen), sønden Huset 8 Agre. Areal under Plov 0-7-2-0.

Hele Byens Fædrift er til 40 Høveder.

Rævbak, et Hus, Jens Nielsen. Huset ligger paa Hundslund Klosters Grund. 26 Agre norden Huset, vender Ø.—V. Middelmaadig Jord til Byg og Havre paa hvid og graa Sand og noget Muld. Areal $5\frac{1}{2}$ Td. Land under Plov. Besætning 1 Svin. Ilding af Sandtørv og lidt Knubtørv. En Kaalhøve findes.

Ulvgraven, et Boel, Niels Sørensen og Niels Christensen.

1. Vesten Boelet 27 Agre, bruges aarlig, m. m. Byg- og Rugjord paa graa Sand og Muld.

2. Sønden Boelet 11 Agre, opbrudt af Heden, bruges 4 Aar, hviler 3, m. m. Havrejord.

3. Norden Boelet 1 Hauge (Indhegning) med 3 Stk. Pløjeland, bruges aarlig, god Bygjord af sort Muld.

Høavl 6 Læs, Areal 13 Tdr. Land. Besætning 1 Øg, 1 Ko. Fælles Fædrift med Rørholt, Heden og Kjeldbakken.

Rørholt, et Boel, Peder Nielsen. Marken bestaar af 3 Fald.

1. Østen Boliget, 13 Agre, br. 4, hviler 2 Aar, m. m. Havrejord af sid Muld og Sand.

2. De Agre norden Holtet, 12 Agre, bruges som forrige, god Havrejord af graa Sand og noget Muld.

3. Et Fald synden for forrige, 30 Agre, bruges 5, hviler 1 Aar, skarp Rugjord af kold M. og S., hertil kommer 1 Stk. Jord for nordre Ende af forrige Fald, 1 Ager.

$\frac{2}{3}$ af Jorderne er skarpe, $\frac{1}{3}$ onde. Høavl 2 Læs. Areal ca. 14 Tdr. Land u. Plov. Besætning 1 Øg, 1 Ko, 1 Ungnød, 1 Kalv, 1 Faar.

Heden, 1 Boel, Niels Lauritsen og Simon Ottosen.

1. Sønder Fald, 49 Agre, S. N., bruges aarlig af Mangel paa Jord, skarp Rugjord af kold Muld og god Havrejord af sid Muld og Sand.

2. Nordre Fald, 20 Agre, Ø. V.

3. Østen Boelet, 1 Hauge med 6 Stkr. Pløjeland.

$\frac{2}{3}$ af Jorderne er skarpe og $\frac{1}{3}$ middel Rugjord, en Del af det sønder Fald er god Havrejord (se foran). Dyrket Areal godt 18 Tdr. Ld. Besætning 2 Øg, 1 Plag og 2 Køer.

Kjeldback, 1 Gd., Ole Nielsen.

En Endelsmark vesten Gaarden, Fædrift til 18 Høveder, Areal 26 Tdr. Ld. Besætning 1 Øg, 1 Plag, 1 Kalv, 1 Svin.

Slottet, 1 Hus, Christen Nielsen og Anders Christensen. 30 Agre vesten Huset, S. N. $\frac{2}{3}$ af Jorden skarp, $\frac{1}{3}$ middel, bruges aarlig af Mangel paa Jord. Areal $5\frac{1}{2}$ Td. Ld. Besætning 1 Ko.

Stedet ligger paa Hovedgaardens Grund.

Til alle de forskrevne her indførte Steder findes ingen Skov eller Gjerdsel. Indhegning sker, en Del med Tørvediger, en Del med Skov, som er købt for Penge. Hjultømmer og deslige maa købes.

III. Udskiftning og Udstykning.

Bolle Udskiftning foretoges 1801—02,¹⁾ og en Indberetning (af 1805) i Matrikelsarkivet beretter, at Gaardmændene i Bolle By fik tildelt Jord paa 8 Steder i Marken og Husmændene 3 à 4 Steder. Aarsagen til de mange Lodder var Jordens ulige Beskaffenhed.

Agerjorden²⁾ bruges til Rug 2 Aar, Byg 1 Aar og Havre 4, undertiden 5 Aar, hvorefter den hviler i 2 Aar. Paa Engene findes tildels Over- og Underskov, som er fredet og ligeledes paa Overdrevet ufredet Skov.

1) Udskiftningskortet er tegnet 1801, og selve Udskiftningen foretoges 1802.

2) Indberetning om Landbrugets Tilstand 1805 (M. A.).

Byens Jorder vurderes til 150—170 Kr. pr. Td. Hartkorn.

Kjeldbakken har sin Jord paa 4 Steder, og Gaardens Værdi i Handel og Vandel er 6—700 Rdlr.

Bollehede har Jord 2 Steder, Værdi 700 Rdlr. Paa Gaardens Hede findes noget ufredet Skov.

Rørholt og Ulvgraven vurderes til 600, Rævbak og Langbak til 300 og Svinhaven til 150 Daler.

Disse anslaaede Priser viste sig at være alt for lave; thi da Bolle Mænd kort efter begyndte at købe deres Ejendomme til Selveje blev det til dobbelt saa høje Beløb.

Den ³⁰/₁₀ 1806¹⁾ købte Skoleholder Møller af Major von Schuchardt og Justitsraad Marcussen paa Dronninglund Vestergaard (3 Tdr. Hk.), Bjerringen (2¹/₄ Td.), Søren Simonsens Gaard (3 Tdr.), det ny opbygte Hus i Fladkjær, der er fæstet til Peder Nielsen (0-2-0-0) og Jørgen Lægdsmands Hus (0-1-2-0), ialt godt 8 Tdr. Hk. for 420 Rdlr. pr. Td. Hk. 1807 købte Christen Sørensen Søraa i Hovgaards Mølle Kjeldbak (6 Tdr. Hk.) for 1400 Rdlr. 1809 købte Lars Sørensen Vester Jørgensgaard (3 Tdr. Hk.) for 900 Rdlr., og Niels Hansens Enke Rørholt for 1200 Rdlr..

1812 købte Niels Christensen Ulvgraven for 680 Rdlr. og Morten Andersen Rævbak for 700 Rdlr. — og samme Aar solgte Jens Møller Bjerringen (2 Tdr. Hk.) til Fæsteren Jens Olesen for 600 Rdlr., medens Slottet, der samme Aar skiftede Ejer, kostede 620 Rdlr.

Det i Jens Møllers Skøde nævnte Hus i Fladkjær var 1806 fæstet ud til Peder Nielsen, der boede her ca. 40 Aar. Peder og Ane Hansdatter, hans Kone, var vistnok Bolles første Udflyttere. Endnu 1850 boede

¹⁾ Drld. og Hals Birks Sk. og Pantebøger.

Ane i Fladkjær, 83 Aar gl., men da var »Gamle Per Nielsen« død.

Allerede mange Aar før Udskiftningen laa der Øst for Langbæk et jordløst Fæstehus, »Lille Langbæk« (senere Matr. 16). Huset laa paa Matr. 13.s Ud-lod og beboedes 1816 af Christen Olesen, senere af Chr. Jensen; det er forlængst nedlagt.

Matr. 17 a paa Hylholt, der 1819 beboedes af Christen Jørgensen, og Matr. 17 2b i Bolleskov (Vestermark, nu Hans Chr. Christensen) er Parceller fra Gaard Matr. 5.

Matr. 18 a, 1816 Niels Jensen, og Matr. 22, 1818 Peder Pedersen, er Hylholtlodder fra Nr. 10 og.6.

Matr. 28, Mejsiggard, beboedes efter Udskiftningen af Niels Rasmussen, og derefter af Svigersønnen Jens Chr. Larsen, fra 1847 Chr. Christensen Rinneberg, 1870 Jens Christensen — nu Anders Pedersen.

Af denne Gaard er 28 b, Mejsig Mølle, nu Otto Vejrum, og Stedet 27 udskilte. 27 er sammenlagt med Nr. 8 d, Vestergaard i Bolleskov, der oprindeligt er en Udlod af Kjeldbakken.

Matr. 29 er den sydlige Del af Jørgensgaards Bolleskovslod, og 3 b, 1831 Selvejer Chr. Nielsen Kold, er samme Gaards Hjelmkjærlod, medens 4 b, 1831 Selvejer Niels Jensen Ørum, senere Godske Chr. Jørgensen, Skovfoged, er Øster Jørgensgaards Hylholtlod. Alle disse Udflyttersteder er bygget lige efter Udstyknigen.

Udparcelleringen fortsættes hurtigt i de følgende Aar. I Folketællingen 1834 nævnes o. 40 Boels- og Husmænd, som dog paa 4—5 nær var Fæstere under Dronninggaard eller Gaardene i Bolle.

Det var: Gamle Peder Nielsen i Fladkjær, Jens Christensen i Bolle h e d e h u s e t, Thøger Smed

og Jens Jensen i Kjeldbakhusene (Øst for Gingsholm), Peder Pedersen paa Kværkbakken, Niels Sørensen i Skovhuset, H. Chr. Svendsen i Helledy, Ane Mikkelsdatter i Mosehuset, Enkerne Lisbet Jensdatter, Maren Christensdatter og Karen Jensdatter i Jegeren (Egene), Chr. Jensen i Lille Langbak, Kludesamler Jens Jensen i Hyrholt, Jørgen Jørgensen i Tryholt, Knapmager Niels Christensen, Christen Nielsen, Chr. Jørgensen Fejborg og gamle Chr. Jørgensen, alle 4 i Hølholtet, Skovfoged Godske Jørgensen og Lars Larsen i Hjelmkjæret samt Christen Nielsen Kold ved Hjelmledet.

I Svinhavehuset i Bolleskov Hans Chr. Sørensen — Johanne Jensdatter og Barbara Larsdatter i Hørmhusene, Niels Chr. Randlev, Niels Simonsen Siig, Peder Andersen, Chr. Gregersen, Peder Mogensen, Mogens Sørensen, alle i Bolleskov, Niels Rasmussen og to Husmænd, Chr. Larsen og Niels Pedersen i Mejsig, Peder Larsen, Thomas Chr. Willadsen og Thomas Madsen paa Brændheden, Jens Hansen i Ulgravhuset, Peder Nielsen i Mørkholt, Maren Nielsdatter i Rævbakhuset og Ane Marie Christensdatter i Riberhuset.

Som før sagt var næsten alle disse ny Huse Fæstehuse, men i de følgende Aar købte Fæsterne deres Steder til Selveje. Af disse gamle Ejendomme er nogle nedlagte eller sammenlagte med andre, medens en Del ny Hjem er oprettede.

De betydeligste af Bolle Udflyttersteder er nu 2 b Mørkholt (nu Jens Jensen), 2 c Fjelgaard¹⁾ (A. P. Jensen), samt 26 a m. m., Fladkjær, der tillige med

¹⁾ Det »rigtige« Fjelgaard er en ældgammel, nu nedlagt, Gaard, Matr. 6, i Vester Melholt.

Ejner Hermansens og Ole Kolds Steder er Parceller af Bolle Vestergaard.

Fladkjær var oprindelig (se foran) et Fæstehus paa 2 Skpr. Hk. Søren Møller overdrog 1876 Stedet til Sønnen Niels Sørensen Møller, hvis Søn Søren Møller er Ejer nu. Gaardens Hk. er o. 4 Tdr. Areal 85 Tdr. Land.

3 b, 35 b, Hjel m k j æ r (nu Søren P. Nielsen) er Parcel af Jørgensgaard og Rævbak — og Englyst (Bollehedehuset?), 20 h, og Niels Kolds Gaard i Hylholt er Parceller af Stensborg.

N. C. Andersens Gaard i Hylholt (Matr. 22), Mejsiggaard, 28, Mejsig Mølle, 28 b, Jens Mørkholt's Sted i Bolleskov, 29, samt Vestergaard i Bolleskov, 8 d, 27 m. m., stammer alle fra Udskiftningstiden. Teglgården (nu Johan Jensen) er 2 Parceller af Ulvgraven og Rørholt, og Østergaard i Bolleskov (Jens J. Christensen) en Parcel af Bollehede.

Anton Hørby's, Ernst Pedersens og P. Kaalund Pedersens Ejendomme er fra Schioldans Gaard, medens Missionshuset, Skak Jensens og Chr. Møllergaards Steder er fra Koldsgaard.

Landbolyst, nu Oluf Jensen, er fra den nedlagte Ø. Jørgensgaard. Her ved Korsvejen byggedes 1900 Mejeriet Tre Kroner og oprettedes Købmandshandel.

Karensborg (Knud Dybro) er bygget paa Dronninglund Hovedgaards Kær — Gaarden er paa 9 Tdr. Hk., Areal 194 Tdr. Ld. — og Søndergaard (Carl Bendsen), Matr. 32 n ligger i Dronninggaards Præsteeng.

Om de gamle Bolleboeres Liv og Færd gennem Tiderne vides kun lidt, da der kun findes sørgelige Restere af Dronninglunds Gaardsarkiv opbevaret. Gamle

Sagn, f. Eks. om Skidteri og Spøgelse er det ogsaa meget smaat med. Dog vides, at en Kone i Ulvgraven gik igen, og at der ved Nattetid var noget som maaslede (o: puslede) i Køkkenet paa Thøgersminde — men vi tror da selvfølgelig ikke paa den Slags, siger de gamle. Det er vist den nære Højskoles Indvirkning gennem et Par Generationer, der har voldt, at man ligesom generer sig for at snakke om de gamle Historier.

IV. Nogle gamle Bolleslægter.

1. Kold Slægten. 1581 boede Jens Kold i Morten Jensens Gaard og Morten Kold i et af Husene i Bollegade, og 1650 nævnes Per Kold, Halvgaardsfæster i Stagsted, Niels Kold i Thøgersminde, Lars Kold i Stensborg og Niels Kold i St. Kjærsgaard.

1662 og 88 boede Jens Kold i Thøgersminde og Lars Nielsen Kold i en Gaard i Ørsø.

Herefter synes Kold-Navnet at være gaaet noget af Brug og har kun været anvendt som Tilnavn.

O. 1800 nævnes Niels Kold, hvis Søn Christen Nielsen Kold var blandt de første Udflyttere (se foran). Hans Gaard arvedes af Sønnen Ole Christensen Kold, hvis Efterkommere har antaget Navnet og dermed atter bragt det ældgamle Slægtsnavn i Ære.

2. Jørgensgaard-Slægten. Erligsom Kold-Slægten en af Egnens gamle ansete Bondeætter. 1581 boede Christen Povlsen i Jørgensgaard, saa Povl Christensen og Jens Povlsen (1650). Herefter var Lars Jensen i 40 Aar Gaardens Fæster. Hans Kone hed Mette Pedersdatter. To af deres Sønner, Jørgen og Ole, delte Hjemmet i V. og Ø. Jørgensgaard.

Jørgen, hans Søn Lars Jørgensen og Sønnesøn Søren Larsen boede i V. Jørgensgaard. Søren's Kone hed Karen Nielsdatter. Deres Søn Lars Sørensen, gift med Ane Jensdatter, købte 1809 Gaarden til Selveje og efterfulgtes 1842 af Sønnen Jens Larsen, der var gift med Mette Sofie, D. af Thøger Møller. Deres Søn Lars Jensen var Jørgensgaards sidste Ejer af den gamle Slægt.

3. Skaksen (Schachsen) paa Bollehede. Niels Pedersen, f. 1686, † 1770, var Ladefoged paa Dronninggaard.

Han ægtede 1730 Sara Pedersdatter paa Klitgaard i Ulsted, Enke efter Thomas Larsen. Sara døde 1765, og samme Aar ægtede den 79aarige Niels Ladefoged den kun 21aarige Mette Nielsdatter, f. 1744, † 1820, D. af Niels Pedersen paa Nr. Rottrup og Kirsten Pedersdatter. Niels Pedersen paa Rottrup var Søn af Peder Jensen, hvis Tipoldefader Niels Jensen¹⁾ 1548 boede paa Nr. Rottrup.

Niels Ladefoged døde 1770, hvorefter Mette 1772 ægtede Søren Hesselberg, f. 1733, † 1801. Niels Ladefoged og Mette havde 2 Børn, Sara Kirstine, f. 1766, som 1786 ægtede Søren Vange paa Sdr. Rottrup og Skak (Schack), f. 1770, der var opkaldt efter Klitgaards Ejer paa Vraa, Schach Vittinghof, Greve af Holch.

Skak ægtede 1807 Johanne Marie Christensdatter, f. 1780, der vist var Datter af Christen Olesen Snedker, som først havde Rævbak, siden Bollehede, og Ane Nielsdatter. Familietraditionen beretter, at dette Giftermaal ikke var efter Mette Nielsdatters Hoved, thi Johanne Marie var Stuepige paa Klitgaard og efter Mettes Mening intet passende Parti for Skak.

¹⁾ Tingsvidne af Kjær Herredsting 1548.

Han maatte derfor ikke faa Klitgaard, der tilfaldt Halvsøsteren Martha Hesselberg, som 1809 ægtede Christen Beyer Schach.

Skak Nielsen overtog Bollehede efter Svigermoderen. Hans Børn var Christen Skaksen i Fælden i Ørsø, Niels Skaksen paa Bollehede, Søren Skaksen paa Rævbak, Jens Christian Skaksen, Smed i Hjallerup, Mette Margrethe, gift med Skomager Peder Laursen i Try, og Ane Kirstine, gift m. Brygger Mikkelsen i Nr. Sundby.

Niels Skaksen, som overtog Hjemmet 1835, var gift med Karen Marie, Datter af Niels Diget i Hjallerup. Deres Børn var Marie, g. m. Peder Jensen af Rørholt, Stine, g. 1. G. m. Jens Jensen af Langbak, g. 2. G. m. Tinus Jensen i Bolleskov, Johanne, g. m. Lærer Jensen i Grindsted, Bodil Marie, g. m. Jørgen Jensen i Hvilshøj, og Martha, g. m. Jakob Jensen, som overtog Bollehede efter Svigerfaderen. Jørgen og Jakob var Brødre og Sønner af Jens Jørgensen i Overgaard (se foran).

Jakob Jensens og Marthas Børn er Højer Skaksen, der havde Koldsgaard, Marie og Niels Skaksen, som nu ejer Bollehede.

Niels Skaksens Hustru, Marie, er Datter af Kasper Djernis i Kjællingbro (Ørum).

4. Møller Slægten i Vestergaard. Denne Slægt stammer fra Sønderjyden Thøger Jensen Møller, f. 1731. † 1785, der 1764—85 var Skoleholder i Bolle. Hans Herkomst er ubekendt. Hans Hustru Mette, f. 1738, † 1806, var Datter af Jens Pedersen i Vadum Mølle og Mette Jensdatter.

Thøger Møller var en interesseret og meget begavet Mand med en poetisk Aare, og en stor Samling Digte, Bryllups- og Gravsange fra hans Haand opbevares endnu i Slægten. Ved hans tidlige Død

overtog hans kun 14aarige Søn, Jens Thøgersen Møller, Skoleholderembedet efter ham.¹⁾ Foruden denne Søn efterlod Thøger Møller sig to Døtre, Ane Kirstine, f. 1765, og Mette Kirstine, f. 1777, af hvilke den førstnævnte 1790 blev gift med Simon Pedersen, Skoven i Ulsted, senere i Stedet Matr. 20 (øst) i Bolle, og efter hans Død med Jørgen Lægdsmand i Bolle.

1798 ægtede Jens Møller, f. 1771, † 1845, den 2 Aar ældre Mette Sofie Sørensdaughter, D. af Gaardfæster Søren Gregersen i Søraa og Maren Christensdaughter.

Mette Sofie havde en Arv paa 693 Rigsdaler, og Jens, som forstod at forvalte Midlerne, blev en meget velhavende Mand.

Den ³⁰/₁₀ 1806 købte han af Dronninglunds Ejere en hel Del Gods, hvoriblandt Bolle Vestergaard, hvor han bosatte sig, da han kort efter opgav Lærerprofessionen. Denne Gaard opbyggede han og forsynede med et saa stort Jordtilliggende, at han i 1834 kunde overlade den til sin yngste Søn med 7-6-2-0 Tdr. Hk. (se Vestergaard). Hans Døtre Maren og Else Marie blev gift til Jørgensgaard og Langbak. Den ældste Søn, Thøger Jensen Møller, f. 1803, fik 1831 af Faderen Skøde paa Koldsgaarden, som efter ham kaldes Tøgersminde.

Thøger Møller var gift 2 Gange og havde mange Børn. Den yngste Søn, Christen Thøgersen, blev Kromand i V. Brønderslev, og den ældste, Jens Thøgersen, f. 1840, † 1911, arvede Koldsgaard.

Hans Søn, Johan Møller, boede paa St. Ravnholt.

Jens Møller i Vestergaard overdrog (se foran) Gaarden til sin yngste Søn Søren Jensen Møl-

¹⁾ Se Vendsyssels Aarbog 1937: »Vendsyssels første Digter« af P. M. Rørsig.

ler. Søren Hustru, Karen Nielsdatter, var Datter af Niels Jensen i Melholtsgaard (den nedlagte Gaard Matr. 2).

Deres Børn var Jens Sørensen Møller i Vestergaard, Niels Møller i Fladkjær og Mette Sofie, som blev gift med Pentz Jensen, Skovlund ved Vodskov. Blandt Niels Fladkjærs Børn er Søren Møller i Fladkjær og Karl Møller i Skoven, og Pentz Jensens Søn er Søren Jensen paa Hammergaard.

Jens Møller i Vestergaard var gift med Marie Christensdatter af Ø. Gingsholm. Deres Børn er Christen Møller i Vestergaard, Søren Møller i Ø. Gingsholm, Karen, g. m. Jens Jensen i Dorf Mølle, og Maren, g. m. Chr. Hebbelstrup i Dronninglund.

Anm.: Østerled, der tidligere regnedes til Ørsø Fjerding, bestod 1753 af 1 Gaard og 3 Boel paa ialt Hk. 2-7-2-2. 1760 var der desuden et Hus, som Forvalter Roosen¹⁾ havde ladet opføre. To af Ejendommene havde Jord fra Kjeldbak. 1801 beboedes Østerled af Gaardmændene Jens Lund, Jens Mikkelsen, Karsten Christensen og Christen Thorsøe samt Husmand Jens Rübner.

Anm.: Ifølge Skolefundatsen af $28\frac{1}{8}$ 1719 blev Bolle Skole bygget paa en Plads »sønden i Bolle-Bye, næst Jep Madsens Gaard (Vestergd.), — Pladsen til Bygningen og Kaal-Haugen er udi Længden 24 Favne og udi Bredden 8 Favne.«

¹⁾ Forvalter C. F. Roosen, der 1754—71 boede paa Dronninglund, lod ialt 36 ny Huse opføre paa »øde Pladser«. De 16 af Husene laa paa Stagsted Hede og kaldes efter Grundlæggeren for Rosenby.